

Intimate Strangers: Afghan Students Lived Experience in the COVID-19 Crisis

Saideh Saidi¹

Received: Apr. 29, 2020; Accepted: May 19, 2020

Abstract

Considering Afghan migrants' presence in Iran as a temporary situation for over the past four decades, turned into a social problem which impact upon both migrants lived experiences and the host society. This article seeks to understand the implications of the Corona pandemic situation on the lived experience of Afghan students. The central hypothesis of this paper is that the outbreak of the Corona virus has had far-reaching effects on the educational, economic and social dimensions of migrants in general and Afghan students in particular. The most important negative effect of this social anxiety at the intersection with nationality, gender and class is enlargement of educational and gender inequalities in the daily lives of immigrants. On the other hand, the most important positive change resulting from this pandemic situation is the visibility of the presence of immigrants in the public opinion and policy arena in Iran, which to some extent has facilitated the structural integration of immigrants. Data were obtained through semi-structured interviews with 31 Afghans with experience of higher education in Iran. Equal access to educational services provided by the school, facilitation of student accommodation regulations and amendment of the executive regulations of the Law on Entry and Residence of Foreign Nationals, automatic renewal of immigrants' identity cards, renewal of immigrants' work permits and the approval of executive regulations related to health insurance coverage have been among the most important changes in the Iranian government's policy towards the immigrant community during the Corona crisis.

Keywords: COVID-19 crisis, Integration, Afghan migrants, shadow identity, international students

1. Assistant Professor of Anthropology, Dep. Of Women Studies, Institute for Social and Cultural Studies, Tehran, Iran

✉ Saidi@iscs.ac.ir

INTRODUCTION

Considering Afghan migrants' presence in Iran as a temporary situation for over the past four decades, turned into a social problem which impact upon both migrants lived experiences and the host society. This paper with an anthropological perspective considered both Corona pandemic crisis and Afghan migratory life as a total social fact which encompass various dimensions, so to study the implications of the widespread prevalence of this virus in the daily life of the largest group of immigrants living in Iran, it is necessary to adopt an interdisciplinary approach.

PURPOSE

This article seeks to understand the implications of the Corona pandemic situation on the lived experience of Afghan students in the context of a more general understanding of the situation of Afghan immigrants living in Iran. The central hypothesis of this paper is that the outbreak of the Corona virus has had far-reaching effects on the educational, economic and social dimensions of migrants in general and Afghan students in particular. The most important negative effect of this social anxiety at the intersection with nationality, gender and class is enlargement of educational and gender inequalities in the daily lives of immigrants. On the other hand, the most important positive change resulting from this pandemic situation is the visibility of the presence of immigrants in the public opinion and policy arena in Iran, which to some extent has facilitated the structural integration of immigrants.

METHODOLOGY

In order to obtain the data of this semantic and qualitative research, the virtual ethnography technique (with emphasis on online observation) has been used. Data were obtained through semi-structured interviews with 31 Afghans with experience of higher education in Iran, three-quarters of whom were born / raised in Iran and the rest were educational sojourners. Polymorphous engagement method was used to collect data. Informants were selected using purposive and snowball sampling. In order to observe maximum variation of sampling, both sexes (male/female) and members of the 5 major ethnic groups in Afghanistan (Tajik, Pashtun, Hazara, Uzbek and Turkmen) were used in the interviews.

RESULT

Although at the level of structural integration, immigrants' access to health and education has been facilitated to some extent in recent years, the socio-cultural integration of immigrants, especially in the psychological-emotional dimensions encountered with several challenges. Afghan students have not reached the stage of

integration (especially social and cultural integration) and are in the stage of acculturation motivation because on the one hand their biggest problem is residence status and questions of citizenship in the host society which has led to the formation of cultural distance between minds and one of the most important obstacles is the psychological and emotional integration of Afghan immigrants with Iranian society.

One of the most important effects of the Corona crisis has been on college life. Corona's critical situation has left students and the public space in a vacuum, and new students have been one of the biggest losers, as the first year of college has many challenges for the student and his family. Continued emphasis on physical distance, quarantine and the obligation to stay at home, restrict social ties and kinship and friendship loss of social presence in educational centers (schools and universities), recreation centers (public parks and cultural centers such as cinemas and cafes) and religious centers (mosques and holy places), although in order to ensure the physical health of society, but it seems it has had negative effects on the mental health of various groups, especially international students.

DISCUSSION

Afghan girls redefine their identities as merely dependent and passive role models as a result of the new empowerment process of Afghan migrant girls, taking advantage of the opportunities created in the new urban environment. And new opportunities empower women as active and role-playing people in society. Increasing social demand, increasing the importance of education and facilitating access to public education, the massification of higher education and the change in the Afghan families' mindset have been effective in increasing the share of girls in higher education. One in three non-Iranian students is an Afghan girl. The Corona crisis has fueled the gender gap in the world, and Afghan women in general and female students in particular face double discrimination on this issue. In the context of virtual education and lower access of women to new communication technologies, this gap takes on another dimension, from which can be called gender digital divide.

Despite the long-term challenges of living in shadow by Afghan immigrants in Iran, based on this ethnographic study the Corona crisis has created a different situation for this marginalized community which accelerate visibility of them. As a result, by exposing the presence of millions of immigrants in a limited and segmented manner, it has accelerated the process of structural integration of immigrants.

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

CONCLUSION

Equal access to educational services provided by the school, facilitation of student accommodation regulations and amendment of the executive regulations of the Law on Entry and Residence of Foreign Nationals, automatic renewal of immigrants' identity cards, renewal of immigrants' work permits, cooperation of universities in holding review sessions on applications changes in tuition fees received from students and the approval of executive regulations related to health insurance coverage have been among the most important changes in the Iranian government's policy towards the immigrant community during the Corona crisis.

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Volume 12
Issue 2
Spring 2020

BIBLIOGRAPHY

- Abbasi-Shavazi, M.J., & Sadeghi, R. (2015). Socio-cultural adaptation of second-generation Afghans in Iran. *International Migration*. 53(6). 89-110. doi: 10.1111/imig.12148
- Balbo, M., & Marconi, G. (2006). International migration, diversity and urban governance in cities of south. *Journal of Habitat International*. 30(3). 706-715. doi: 10.1016/j.habitatint.2005.04.004
- Berry, J.W. (2005). Acculturation: living successfully in two cultures. *Journal of Intercultural Relations*. 29(6). 697-712. doi: 10.1016/j.ijintrel.2005.07.013
- Berry, J.W., & Phinney, J.S., & Sam, D.L., & Vedder, P. (Ed.) (2006). *Immigrant youth in cultural transition: acculturation, identity, and adaptation across national contexts*. Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Bhabha, H.K. (2004). *The location of culture*. London: Routledge Classics.
- Brettell, C.B. (2016). *Gender and migration*. Polity.
- Brocket, T. (2018). From “in-betweenness” to “positioned belongings”: second-generation Palestinian-Americans negotiate the tensions of assimilation and transnationalism. *Ethnic and Racial Studies*. 43(16).135-154. doi: 10.1080/01419870.2018.1544651
- Chen, C.P. (1999). Common stressors among international college students: Research and counseling implications. *Journal of College Counseling*. 2 (1). 49-65. doi: 10.1002/j.2161-1882.1999.tb00142.x
- Chirkov, V., Vansteenkiste, M., Tao, R., & Lynch, M. (2007). The role of self-determined motivation and goals for study abroad in the adaptation of international students. *International Journal of Intercultural Relations*. 31(2). 199-222. doi: 10.1016/j.ijintrel.2006.03.002.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: choosing among five approaches*. Sage Publications, Inc.
- De Wit, H., & Hunter, F. (2015). The future of internationalization of higher education in Europe. *International Higher Education*. 83. 2-3. doi: 10.6017/ihe.2015.83.9073
- Dentakos, S., & Wintre, M., & Chavoshi, S., & Wright, L. (2016). Acculturation motivation in international student adjustment and permanent residency intentions: a mixed-methods approach. *Emerging Adulthood*. 5(1). doi: 10.1177/2167696816643628
- Erdal, M.B., & Oeppen, C. (2013). Migrant balancing acts: understanding the interactions between integration and transnationalism. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 39(6). 867-884. doi: 10.1080/1369183X.2013.765647
- Floersch, J., Longhofer, J.L., Kranke, D., & Townsend, L. (2010). Integrating thematic, grounded theory and narrative analysis: a case study of adolescent psychotropic treatment, *Qualitative Social Work*. 9(3).407-425. doi: 10.1177/1473325010362330

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

- Furnham, A., & Bochner, S. (1986). *Culture shock: psychological reactions to unfamiliar environments*. New York, NY: Methuen & Co.
- Grinberg, L., & Grinberg, R. (1989). *Psychoanalytic perspectives on migration and exile*. Yale University Press, New Haven and London.
- Hall, S. (2017). *Familiar stranger: a life between two islands*. Duke University Press Books.
- Hine, Ch. (2000). *Virtual ethnography*. London: SAGE.
- Horst, C. (2018). Making a difference in Mogadishu? experiences of multi-sited embeddedness among diaspora youth. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 44(8). 1341–1356. doi: 10.1080/1369183X.2017.1354161
- ICRC., (2009). Our world: views from the field, Afghanistan opinion survey and in-depth research. Available from: from: <https://www.icrc.org/eng/assets/files/2011/afghanistan-opinion-survey-2009.pdf>
- Jou, Y.H., & Fukada, H. (1996). The causes and influence of transitional stress among Chinese students in Japan. *The Journal of Social Psychology*. 136(4). 501-509. doi: 10.1080/00224545.1996.9714032
- Kivisto, P. (2005). Social spaces, transnational immigrant communities and politics of incorporation, In Kivisto, P., (ed.) *Incorporation diversity: rethinking assimilation in a multicultural age*. Boulder, CO: Paradigm.
- Kozinets, R.V. (2015). *Netnography: redefined*. Sage Publications. Thousand Oaks, CA.
- Lacroix, T. (2013). Collective remittances and integrations: North African and North Indian comparative perspectives. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 39(6). doi: 10.1080/1369183X.2013.765667
- Lee, J.S., Koeske, G.F., & Sales, E. (2004). Social support buffering of acculturative stress: a study of mental health symptoms among Korean international students. *International Journal of Intercultural Relations*. 28(5). 399–414. doi: 10.1016/j.ijintrel.2004.08.005
- Marta, Y.Y. (2001). Moderators of stress in Salvadoran refugees: the role of social and personal resources. *International Migration Review*. 35(3). 840-869. doi: 10.1111/j.1747-7379.2001.tb00043.x
- Modood, T. (2005). Remaking multiculturalism after 7/7. Available at <http://www.opendemocracy.net>
- Nagel, C. (2009). Rethinking geographies of assimilation. *The Professional Geographer*. 61(3). 400-407. doi: 10.1080/00330120902941753
- Nibbs, F., & Brettell, C. (2016). *Identity and the second generation how children of immigrants find their space*. Nashville: Vanderbilt University Press.
- Portes, A., Fernandez-Kelly, P., & Haller, W. (2009). The adaptation of the immigrant second generation in America: a theoretical overview and recent evidence. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 75(3). doi: 10.1080/13691830903006127

- Sadeghi Fasaee, S., & Nazari, H., (2017). Formation of self and other in everyday life experiences Afghan teens. *Quarterly of Social Studies and Research in Iran*, 5(3). 437-456. doi: 10.22059/jisr.2016.60087
- Safdar, S., Lay, C., & Struthers, W., (2003). The process of acculturation and basic goals: testing a multidimensional individual difference acculturation model with Iranian immigrants in Canada. *Applied psychology: an international review*. 52(4).doi: 10.1111/1464-0597.00151
- Saidi, S. (2020). *Gender and internationalization of higher education: gender analysis of Afghan students' lived experience in Iran* [Research proposal]. Tehran, Iran: Institute for Social and Cultural Studies.
- Schreier, M. (2012). Qualitative content analysis, in F Uwe (ed), *The sage handbook of analyzing qualitative data*. SAGE, London.
- Sharkin, B.S. (2006). *College students in distress: a resource guide for faculty, staff, and campus Community*. New York: Haworth Press.
- Ye, J. (2005). Acculturative stress and use of the Internet among East Asian international students in the United States. *Cyber Psychology & Behavior*, 8(2). 154-161. doi: 10.1089/cpb.2005.8.154.

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

غربیه‌های قریب: بررسی تجربه زیسته دانشجویان افغانستانی ساکن ایران در بحران کرونا

سعیده سعیدی^۱

دریافت: ۱۳۹۹/۰۲/۱۰؛ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۲/۳۰

چکیده

موقتی پنداشتن حضور میلیونی اتباع افغانستان در چهار دهه گذشته به‌عنوان مسئله‌ای اجتماعی بستر ساز چالش‌های متعددی برای هر دو طرف شده است. این نوشتار به دنبال فهم دلالت‌های موقعیت پاندمیک کرونا بر تجربه زیسته دانشجویان افغانستانی در چارچوب شناخت کلی‌تر وضعیت مهاجران افغانستانی ساکن ایران است. جمع‌آوری داده‌ها از طریق تکنیک مردم‌نگاری مجازی بوده و مدل ادغام اردال و اپن بستر نظری این مقاله را شکل می‌دهد. فرضیه محوری این است که موقعیت همه‌گیری کرونا تأثیرات گسترده‌ای بر ابعاد آموزشی، اقتصادی و اجتماعی مهاجران به‌طور عام و دانشجویان افغانستانی به‌طور خاص گذاشته است، مهمترین تأثیر منفی این اضطراب اجتماعی در تقاطع با ملیت، جنسیت و طبقه، فربه‌شدن نابرابری‌های آموزشی و جنسیتی در زیست روزمره مهاجران است. از سوی دیگر مهمترین تغییر مثبت ناشی از موقعیت کرونا، مرئی شدن حضور مهاجران در سطح افکار عمومی و عرصه سیاستگذاری است که زمینه‌های ادغام ساختاری مهاجران را تاحدی تسهیل نموده است. بحران کرونا با فربه‌کردن مفهوم هم‌سرنوشتی دستگاه سیاستگذار را متوجه این موضوع کرده که همه اعضای جامعه در یک قایق سوار هستند و مغفول گذاشتن بخشی از جمعیت کشور برخلاف منافع ملی بوده و پتانسیل تهدید دارد. در نتیجه، با مرئی کردن حضور میلیونی مهاجران به‌صورت محدود و قطاعی فرایند ادغام ساختاری مهاجران را تسریع نموده است.

کلیدواژه‌ها: ادغام، مهاجران افغانستانی، کرونا، هویت سایه‌ای، دانشجوی بین‌المللی، هم‌سرنوشتی

۱. استادیار انسان‌شناسی، گروه مطالعات زنان، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، تهران، ایران

saidi@iscs.ac.ir ✉

۱. مقدمه

جهان امروز در وضعیتی درهم‌تنیده و مضطرب قرار گرفته و برهم‌کنشی رویدادها بر زیست فردی و جمعی انسان تأثیرات عمیقی گذاشته است. از دسامبر ۲۰۱۹ شیوع ویروس عفونت‌زای سیستم تنفسی در ووهان چین در صدر اخبار جهان قرار گرفت و در کمتر از چند هفته به یکی از بزرگترین معضلات جامعه جهانی مبدل شد و تعطیلی بازار کار، عرصه آموزش و تأکید بر قرنطینه زیست روزمره میلیاردها نفر را به وضعیت تعلیق درآورد. مهاجران به‌عنوان یکی از مهمترین گروه‌های تشکیل‌دهنده جامعه نیز به‌طور مستقیم از این وضعیت متأثر شدند. اگرچه در ابتدای شیوع این ویروس تمرکز غالب در سطح کلان و خرد بر جنبه‌های پزشکی و بهداشتی آن بود، اما به‌سرعت کلیه ساحت‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و امنیتی زیست روزمره متأثر شد. شرایط اضطراب اجتماعی پیش‌آمده به بازتعریف بسیاری از وجوه حکمرانی منجر شد و با پررنگ کردن مفهوم «هم‌سرنوشتی» با بازنمایی برهم‌کنشی متقابل و پیوسته رفتار اعضای جامعه نشان داد که هم‌مدلی، همیاری و مخاطرات اجتماعی و بهداشتی مرز ندارد. در نتیجه، بار دیگر حضور میلیونی مهاجران افغانستانی به‌عنوان بزرگترین کنشگر غیرایرانی در سطح جامعه مطرح شده است.

این مقاله با رویکرد انسان‌شناختی هر دو متغیر بحران کرونا^۱ و زیست مهاجران افغانستانی را به‌عنوان پدیده اجتماعی تام می‌داند که در برگیرنده ابعاد مختلفی هستند. بنابراین، برای مطالعه فهم دلالت‌های شیوع گسترده این ویروس در زیست روزمره مهاجران اتخاذ رویکرد میان‌رشته‌ای ضرورت دارد. نهاد آموزش نیز از این امر مستثنی نیست؛ به‌طوری‌که براساس گزارش یونسکو بیش از ۹۱ درصد از دانش‌آموزان و دانشجویان جهان از تعطیلی نهاد آموزش متأثر شده‌اند. جامعه دانش‌آموزان و دانشجویان افغانستانی با اختلافی فاحش بزرگترین گروه بازیگران بین‌المللی در نهاد آموزش ایران

۱. ویروس کرونا عضوی از خانواده بزرگ ویروس‌هایی است که مشترک بین انسان و حیواناتی از جمله گربه، شتر، گاو و خفاش‌ها می‌باشد. این ویروس به هفت دسته کلی تقسیم می‌شود. جدیدترین نوع این ویروس با نام علمی SARS-CoV-2 (Coronavirus Disease 2019 or COVID-19) با درگیر کردن سیستم تنفسی، جان هزاران نفر را در تمامی جهان گرفته و با توجه به همه‌گیری جهانی ویروس کرونا سازمان بهداشت جهانی در ماه فوریه ۲۰۲۰ وضعیت پاندمی (همه‌گیری جهانی) اعلام نمود که در این پژوهش از آن به بحران کرونا یاد می‌شود.

است که عمدتاً به دلیل قرابت فرهنگی، زبانی و مذهبی و همچنین پایین بودن شهریه تحصیل در ایران حضور دارند.

این نوشتار به دنبال فهم دلالت‌های بحران کرونا بر تجربه زیسته دانشجویان افغانستانی به عنوان دریچه شناخت تصویر کلی تر وضعیت مهاجران افغانستانی ساکن ایران است. فرضیه محوری این مقاله این است که شیوع ویروس کرونا تأثیرات گسترده‌ای بر ابعاد آموزشی، اقتصادی و اجتماعی مهاجران به طور عام و دانشجویان افغانستانی به طور خاص گذاشته است، مهمترین تأثیر منفی این اضطراب اجتماعی در تقاطع با ملیت، جنسیت و طبقه، فریه شدن نابرابری‌های آموزشی و جنسیتی در زیست روزمره مهاجران است. از سوی دیگر مهمترین تغییر مثبت ناشی از این وضعیت پاندمیک، مرئی شدن^۱ حضور مهاجران در سطح افکار عمومی و عرصه سیاست‌گذاری ایران است که زمینه‌های ادغام ساختاری مهاجران را تا حدی تسهیل نموده است.

۲. روش پژوهش

در این مقاله، به منظور به دست آوردن داده‌های معنامحور و کیفی از تکنیک مردم‌نگاری مجازی (هاین^۲، ۲۰۰۰) با تأکید بر مشاهده آنلاین استفاده شده است. رویکرد انسان‌شناختی به همه‌گیری کرونا یکی از بهترین روش‌های کمک به سیاستگذار است تا با توجه به بینش‌های نظری خود در خصوص شناخت عوامل فرهنگی بتواند نقش متغیرهای کیفی اثرگذار بر چگونگی بهبود بیماری گروه‌های مختلف در بافت محلی آنها را توضیح دهد. داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه‌ساختار یافته با ۳۱ افغانستانی که تجربه حضور در آموزش عالی ایران را داشته‌اند به دست آمد. سه چهارم از این افراد متولد یا بزرگ‌شده ایران و مابقی ساکن افغانستان و مهاجر تحصیلی بودند. مطلعین با استفاده از نمونه‌گیری گلوله‌برفی و هدفمند انتخاب شده‌اند. از آنجاکه حجم نمونه در تحقیقات کیفی با سطح اشباع داده‌ها^۳ ارتباط دارد و با تکرار مفاهیم و پاسخ‌های به دست آمده از مطلعین و عدم ظهور مفاهیم جدید نمود می‌یابد (کرسول^۴، ۲۰۰۷).

1. visibility
2. Hine
3. data saturation
4. Creswell

همچنین مصاحبه متخصص و پایش فعالیت‌های سازمان‌های ذی‌ربطی چون اداره امور بین‌الملل پنج دانشگاه با بیشترین فراوانی دانشجویان افغانستانی، سازمان امور دانشجویان وزارت علوم، وزارت بهداشت (مرکز مدیریت بیماری‌های واگیر و مراکز ۱۶ ساعته کرونا^۱)، سفارت افغانستان در تهران، انجمن‌های صنفی دانشجویان افغانستانی و سازمان‌های مردم‌نهاد به منظور ارائه تصویری جامع از روند سیاست‌گذاری‌ها بعد از شیوع ویروس صورت گرفت. به منظور رعایت حداکثر گوناگونی^۲ از هر دو جنس (زن/مرد) و اعضای پنج قومیت بزرگ افغانستان (تاجیک، پشتون، هزاره، اوزبیک و ترکمن) در مصاحبه‌ها استفاده شد. با توجه به تعطیلی، قرنطینه و فاصله‌گذاری فیزیکی^۳ ناشی از شیوع ویروس کرونا، امکان دسترسی مستقیم به جامعه هدف میسر نبود و محیط‌های تعاملی مبتنی بر فضای مجازی به‌عنوان مهم‌ترین بستر رصد داده‌ها بود. فهم تعاملات افراد و کنش‌های ارتباطی آنلاین کاربران در شبکه‌های اجتماعی (از طریق نحوه ارائه نظر به‌وسیله کامنت یا لایک‌گذاری، رصد هشتگ‌هایی چون «مهربانی مرز ندارد»، «گلشهرگرام» و «مهاجرت جرم نیست» و کمپین‌های شکل‌گرفته همچون «درخانه‌بمانیم»، «ماسک بزنیم» و «مسئول باشیم» و «کمک مؤمنانه») صورت گرفت. با استفاده از تکنیک شبکه‌نگاری (نتنوگرافی) (کوزینتس^۴، ۲۰۱۵) به شبکه‌های مجازی به‌ویژه صفحات خصوصی و عمومی اینستاگرام، تلگرام، گروه‌های واتس‌آپ، مشارکت در فروم‌های متعدد، ویننار، فایل صوتی جلسات سخنرانی آنلاین، استفاده از پادکست‌های تولید شده (با کلیدواژه‌های کرونا، مهاجران و آموزش عالی) اشاره نمود. به دلیل وضعیت نیمه‌تعطیل جامعه و عدم دسترسی به مدرسه و دانشگاه به‌عنوان بزرگترین میدان تحقیق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته هم به‌صورت تلفنی و هم از طریق پیام‌رسان واتس‌آپ به‌صورت فایل صوتی جمع‌آوری شد. همچنین پنج گروه واتس‌آپی به‌منظور تضارب آراء بین محقق و مطلعین افغانستانی شکل گرفت که کلیه

۱. این مراکز بعد از شیوع ویروس از سوی وزارت بهداشت در سراسر کشور تشکیل شده است و نهادی واسطه‌ای بیمارستان و خانه بهداشت محسوب می‌شوند و صرفاً بیماران مشکوک به کرونا و یا افراد با تست مثبت کرونا را پذیرش می‌کنند.

2. maximum variation of sampling

۳. در روزهای نخستین همه‌گیری کرونا اصطلاح فاصله‌گذاری اجتماعی به وفور استفاده می‌شد که بعد از انتقاد اصحاب علوم اجتماعی سازمان بهداشت جهانی واژه فاصله‌گذاری فیزیکی را جایگزین نمود.

4. Kozinets

اخبار، دستورالعمل‌ها و تجربیات تصویری، مکتوب و صوتی مهاجران افغانستانی در دوران شیوع کرونا توسط اعضاء پوشش داده می‌شد.

در مرحله بعد، داده‌های به‌دست‌آمده بر مبنای شباهت‌های مفهومی بر اساس سؤالات کدگذاری و مقوله‌بندی شد و از روش تحلیل تماتیک^۱ (فلارش و همکاران^۲ ۲۰۱۲؛ شیرر^۳، ۲۰۱۲) در ارائه تحلیل نهایی استفاده شد. در تحلیل تماتیک داده به‌مثابه معناست و شامل داده‌های متنی، مصاحبه‌ها و داده‌های مشاهده‌ای متنی است و محقق با طبقه‌بندی و مقوله‌بندی داده‌ها به الگویابی داده‌ها و کدگذاری صورت گرفته که به استخراج یک سری مفاهیم و الگوهای بنیادین معنایی می‌پردازد. به‌منظور رعایت نمودن اخلاق^۴ در پژوهش کیفی کلیه مصاحبه‌ها با رضایت آگاهانه صورت گرفت و حق کناره‌گیری در هر زمان از جریان مشارکت در تحقیق به تأیید مشارکت‌کنندگان رسید. همچنین به‌منظور حساسیت‌های کار با مهاجران و پناهندگان به‌منظور حفظ گمنامی و محرمانه‌بودن داده‌ها، تمامی فایل‌های صوتی مشارکت‌کنندگان بعد از کدگذاری حذف شد. برای به‌دست‌آوردن اعتبار و روایی داده‌ها از روش‌های بررسی توسط اعضا، مثلث‌سازی منابع داده‌ها و بازبینی توسط همکاران پژوهش استفاده شد و برای بررسی پایایی مصاحبه‌ها، از روش پایایی بازآزمون^۵ و روش پایایی توافق بین دو کدگذار^۶ استفاده شد.

۳. مختصات جامعه هدف

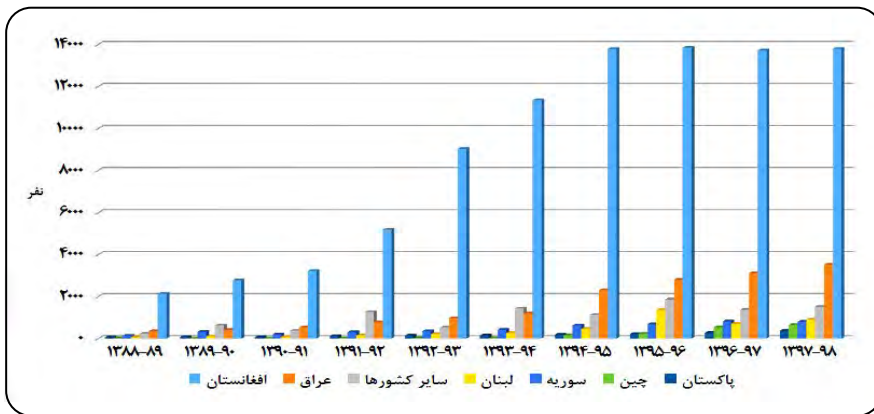
سیاست جذب دانشجوی خارجی به‌عنوان یکی از مهمترین مظاهر بین‌المللی‌سازی^۷ و توسعه نهاد آموزش عالی در سال‌های اخیر مورد توجه نهادهای سیاستگذار در جمهوری اسلامی ایران

1. Thematic Analysis
2. Floersch, Longhofer, Kranke, & Townsend
3. Schreier
4. Ethics
5. re-test reliability
6. inter-coder reliability

۷. هم‌راستا با دویت و هانتز (۲۰۱۵) که بین‌المللی‌شدن آموزش عالی را فرایندی عامدانه می‌داند، در این مقاله از واژه بین‌المللی‌سازی استفاده خواهد شد؛ چراکه در نظر گرفتن ابعاد بین‌المللی و تلاش در جهت تقریب بین‌فرهنگی در کارکردها و اهداف آموزش عالی فرایندی است که نیاز به ابتکار عمل، خلاقیت و عاملیت سیاستگذاران و بازیگران اصلی آموزش عالی دارد و از پیش تعیین‌شده نیست.

قرار گرفته است. کشورهای مختلف مدل‌های متنوعی در سیاست‌گذاری جذب دانشجوی خارجی دارند. ایران بعد از انقلاب اسلامی از الگوی فرهنگی تبعیت می‌کند، به این معنا که در سیاست‌گذاری در جهت جذب دانشجوی خارجی به دنبال شناساندن جمهوری اسلامی ایران، ترویج اهداف انقلاب اسلامی و معرفی و نشر و توسعه فرهنگ ایرانی - اسلامی در کشورهای هدف (عمدتاً اسلامی و عربی) است. سیاست‌گذاری آموزش عالی ایران بر کشورهای حوزه نفوذ (محور مقاومت) بوده و همواره پنج کشور افغانستان، عراق، لبنان، یمن و سوریه از مهمترین ملیت‌های حاضر در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایران بوده‌اند.

نمودار شماره (۱). تعداد دانشجویان غیرایرانی به تفکیک کشورهایی با بیشترین فراوانی در سال‌های تحصیلی ۸۹-۱۳۸۸ الی ۹۸-۱۳۹۷

منبع: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی

مهاجرت در جامعه افغانستان تجربه زیسته بسیاری از مردم است به نوعی که ۷۶ درصد مردم این کشور تجربه یک‌بار آوارگی را در طول عمر خود داشته‌اند (گزارش صلیب سرخ جهانی^۱، ۲۰۰۹). منازعات داخلی ناشی از تنش‌های قومی، مذهبی و سیاسی، فقر، جنگ‌های بین‌المللی، موقعیت جغرافیایی، شرایط آب‌وهوایی صعب، ظهور نیروهای طالبان و داعش و تأثیرات پربسامد تغییرات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی بر جامعه منجر به

مهاجرت‌های گسترده بین‌المللی و همچنین آوارگی داخلی میلیون‌ها افغانستانی گردیده است. براساس گزارش کمیساریای عالی پناهندگان ۲/۵۹ میلیون پناهنده ثبت شده افغانستانی در ۹۴ کشور جهان حضور دارند و جمهوری اسلامی ایران در طی چهار دهه اخیر با توجه به مجاورت جغرافیایی دسترسی آسان، قرابت مذهبی، زبانی و فرهنگی به‌عنوان یکی از مهمترین کانون‌های جذب مهاجران موقت و دائم افغانستانی در جهان بوده، به‌طوری‌که امروزه با ظهور نسل سوم مهاجران روبه‌رو است.

هر چند از قرن هجدهم میلادی مهاجرت‌های دسته و گریخته اتباع افغانستانی به سمت ایران گزارش شده اما بزرگترین موج جابجایی به سوی مرزهای ایران با شروع انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی شکل گرفت. ظهور دولت کمونیستی با اشغال افغانستان توسط شوروی در انتهای دهه هشتاد میلادی سبب‌ساز موج گسترده‌ای از مهاجرت به سوی مرزهای شرقی ایران شد که بیشتر با اهداف مذهبی (ترس از دولت کمونیستی برای از بین بردن شعائر اسلامی) و بی‌ثباتی امنیتی و اقتصادی ناشی از جنگ‌های داخلی بود و ایران انقلابی با درپیش گرفتن «سیاست درهای باز» و با تأکید بر آموزه‌های دینی و ایدئولوژیک مبنی بر برادری و دیگرخواهی و رأفت اسلامی و با تبعیت از بیانات رهبر انقلاب مبنی بر «اسلام مرز ندارد» ممانعتی برای ورود مهاجران افغانستانی ایجاد نمود. هرچند که با پایان پذیرفتن جنگ تحمیلی و عیان شدن آسیب‌های اقتصادی و زیرساختی کشور به تدریج سیاست‌های کنترل‌گرایانه و تحدیدکننده حضور مهاجران در دستور کار دولت در دهه هفتاد شمسی قرار گرفت. براساس این سیاست‌های انقباضی و کاهنده، دسترسی به خدمات و حقوق شهروندی با محوریت بازگشت مهاجران به افغانستان در طول سه دهه گذشته ادامه داشته است. از نیمه دهه هشتاد شمسی به تدریج با مشخص شدن شکست سیاست‌های بازگشت غیرداوطلبانه، سیاست ساماندهی مهاجران در دستور کار دولت قرار گرفت که با افت‌وخیزهای متعددی همراه بوده است.

اگرچه تخمین حضور این جامعه در ایران از تشتت آماری رنج می‌برد اما براساس جدیدترین گزارش منتشر شده (آبان ۱۳۹۹) بیش از ۸۵۰ هزار نفر از اتباع افغانستانی دارای

کارت آمایش^۱، حدود ۴۵۰ هزار نفر نیز با گذرنامه و بیش از ۲ میلیون مهاجر غیرمتعارف^۲ با زیستی غیررسمی در ایران سکونت دارند. طبق اعلام مرکز امور بین‌الملل و مدارس خارج از کشور حدود ۵۶۰ هزار دانش‌آموز در مدارس ایرانی مشغول به تحصیل هستند. از این تعداد ۴۷۵ نفر اتباع کشور افغانستان هستند و ۱۳۸ هزار دانش‌آموز فاقد مدرک هویتی (با اجرای دستور مقام رهبری) نیز در مدارس ایران حضور دارند (سعیدی^۳، ۲۰۲۰). حدود ۶۴ درصد جمعیت مهاجران افغانستانی در هفت استان کشور ساکن می‌باشند. یکی از مهمترین ویژگی‌های جمعیت مهاجران در ایران پراکندگی سکونت افراد در سطح شهرهاست در صورتی که براساس کنوانسیون‌های بین‌المللی بسیاری از کشورهای میزبان، مهاجران را به صورت کنترل شده و ضابطه‌مند در مهمان‌شهرها و اردوگاه‌های مرزی اسکان می‌دهند.

مهاجران افغانستانی به‌رغم حضور چهل‌ساله در ایران و ظهور نسل سوم خود، همچنان به‌عنوان «غریبه‌هایی در خانه برادر»، «اتباع بیگانه و خارجی» و «اضافه‌بار» تلقی می‌شوند و بافت فرهنگی بسیاری از مناطق ایران همچنان قابلیت جذب و تعامل سازنده را با این جمعیت ندارد. از ویژگی‌های بارز جمعیت مهاجران ساکن ایران، شهرنشینی، پایداری مهاجرتی، پرجمعیت‌بودن خانوار و در نتیجه ظهور نسل دوم و سوم مهاجران است. تجربه به‌دنیا آمدن و بزرگ شدن در ایران مهاجران را در وضعیت موقتی و مبهم «افغانستانی تبارهای ساکن ایران» نگه داشته، از حالت اصیل بودن^۴ خارج ساخته و به موقعیت «دیگری^۵» وارد می‌کند. این احساس غریبگی چالش مضاعفی برای نسل دوم و سوم مهاجران افغانستانی ساکن ایران است؛ چرا که ساختارهای رسمی و غیررسمی

۱. سیستم «آمایش پناهندگان جمعی» ساکن در ایران از سال ۱۳۸۲ به راه افتاد و بر اساس این طرح کارت آمایش به‌عنوان مدرک هویتی اتباع افغانستانی قانونی در ایران در نظر گرفته شد. تاکنون (آبان ۱۳۹۹) پانزده طرح آمایش برگزار و کارت افراد تمدید شده است. هر کارت برای یک سال اعتبار دارد. ثبت‌نام‌کنندگان بالای ۱۸ سال باید برای دریافت کارت کارگری نیز اقدام نمایند و بابت خدمات شهری نیز عوارض پرداخت کنند. یکی از نقاط مثبت طرح همگانی کارت آمایش، الزام طرح غربالگری در حوزه سلامت مهاجرین و پناهندگان است که به‌عنوان پیش‌شرط دریافت کارت آمایش با معرفی‌نامه از دفاتر کفالت، در دفاتر بهداشت انجام می‌گیرد.

2. irregular
3. Saidi
4. authentic
5. other

جامعه میزبان نیز آن‌ها را به عنوان غریبه و اضافی دانسته و بنابراین، در هر دو سرزمین مهمان‌های ناخوانده محسوب می‌گردند.

۴. مروری بر ملاحظات نظری

نظریه‌پردازی در خصوص ادغام مهاجران به دهه ۱۹۲۰ میلادی برمی‌گردد (کیویستو، ۲۰۰۵). فرایند گفت‌وگو و ارتباط دیالکتیک بین گروه‌ها و افراد (ناگل^۲، ۲۰۰۹) در بسترهای مختلف مفاهیم گوناگونی را بازتولید می‌کند؛ به عنوان نمونه، در آمریکای شمالی بیشتر از واژه همانندگردی استفاده می‌شود و در تحلیل وضعیت مهاجران در اروپا، واژه ادغام مورد استفاده قرار می‌گیرد (مودود، ۲۰۰۵)^۳، که با تعریف این کنش اجتماعی در بافت ایران همخوانی بیشتری دارد. در ادبیات مهاجرت واژه ادغام به عنوان توصیف هنجاری تعاملات بشری گاهی با مفاهیم دیگری همچون دربرگیری^۴، پیوستگی^۵ و یا همبستگی اجتماعی^۶ مترادف تلقی می‌شود. برای ارائه تحلیلی جامع نسبت به وضعیت مهاجران در کشور میزبان باید ادغام را در دو سطح خرد و کلان مورد مذاقه قرار داد. پورتر و فرناندز-کلی و هالر (۲۰۰۹) دولت، مهاجران و جامعه میزبان را سه ضلع بنیادین در مثلث قطاعی سازگاری برشمرده‌اند و بر نقش سیاستگذاری دولت تأکید دارند.

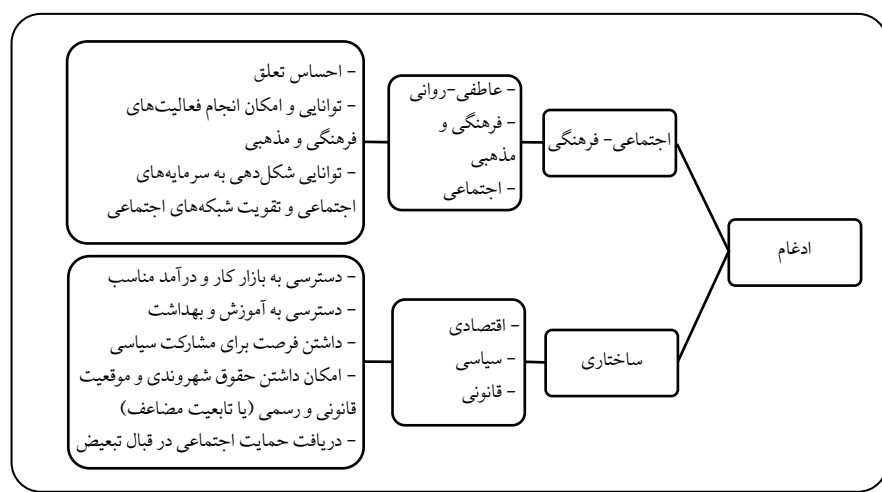
اگرچه ادغام مهاجران به عنوان یک فرایند اجتماعی است اما در ادبیات مهاجرت ادغام به عنوان یک هدف سیاسی مطرح است که در سطح کلان سیاستگذارانه و از سمت دولت میزبان باید عملیاتی شود (لاکرویکس^۷، ۲۰۱۳) و به معنای سیاستگذاری دولت میزبان در جهت فشار بر مهاجران در جهت ادغام در فرهنگ و جامعه است. ادغام یک رابطه خطی و یک طرفه نیست که تماماً بر عهده تلاش جوامع مهاجر باشد بلکه باز بودن جامعه میزبان

1. Kivisto
2. Nagel
3. Modood
4. inclusion
5. incorporation
6. social cohesion
7. Lacroix

نسبت به حضور اتباع خارجی مهمترین پیش‌نیاز آن است. درخصوص گروه مورد مطالعه به نظر می‌رسد فرایند ادغام در سطح خرد در میان مهاجران افغانستانی شروع شده است. این درحالی است که بعد از چهار دهه حضور میلیونی این جامعه، هنوز سیاست‌گذاری منسجمی در راستای ادغام مهاجرین در سطح کلان صورت نگرفته است. مدل‌های نظری متعددی درخصوص ادغام مهاجران در تحقیقات بین‌المللی ارائه شده است اما با توجه به مختصات جامعه هدف (مهاجران افغانستانی ساکن ایران) مدل اردال و اپن^۱ (۲۰۱۳) به‌صورتی جامع امکان تحلیل می‌دهد.

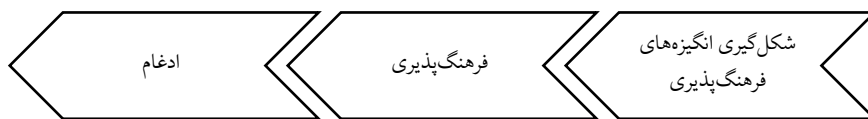
شکل شماره (۱). تقسیم‌بندی مراحل ادغام مهاجران مدل اردال و اپن

مهمترین تفاوت ادغام ساختاری و ادغام اجتماعی-فرهنگی این است که ادغام ساختاری کاربردی^۲ و قابل اندازه‌گیری است و شامل دسترسی به بهداشت و سلامت، دسترسی به بازار کار و آموزش و دسترسی تحصیلی است؛ درحالی‌که ادغام فرهنگی اجتماعی پیچیده‌تر است و عناصر آن به سختی قابل اندازه‌گیری است مانند شبکه‌های اجتماعی شکل گرفته در میان

1. Erdal, & Oeppen
2. functional

مهاجران، توانایی مدیریت زندگی روزمره^۱ و یا احساس تعلق و عواطف مهاجران به مفهوم خانه. تحقیقات نشان می‌دهند (فرنهام و بچنر^۲، ۱۹۸۶؛ ی^۳، ۲۰۰۵) هر چه مهاجران بین فرهنگ بومی خود با فرهنگ جامعه میزبان تفاوت احساس کنند فرایند انطباق اجتماعی و فرهنگی افراد با سختی بیشتری مواجه می‌شود. این مسئله در میان دانشجویان افغانستانی به‌طور خاص و مهاجران افغانستانی ساکن ایران به‌طور عام یک مثال نقض است؛ چراکه به‌رغم قرابت فرهنگ و مذهبی میان دو فرهنگ، مختصات ذهنی دو گروه فاصله زیادی از هم دارد و انطباق اجتماعی و فرهنگی افراد با مشکلات عدیده‌ای مواجه است.

اگرچه بری و همکاران^۴ (۲۰۰۶) دو ویژگی بنیادین مرحله ادغام را نگهداشت فرهنگ^۵ (بومی) و مشارکت^۶ در جامعه میزبان می‌دانند و از سوی دیگر بری (۲۰۰۵) اشاره می‌کند که فرایند ادغام باید به‌صورت آزادانه صورت گیرد که صرفاً در حالتی ایجاد می‌شود که دولت و جامعه میزبان نگاه مثبتی نسبت به تنوع فرهنگی^۷ داشته باشند اما عباسی و صادقی (۲۰۱۵) در پژوهشی کمی در میان نسل دوم مهاجران افغانستانی در ایران از میان استراتژی ۴گانه فرهنگ‌پذیری ادغام، انزواطلبی، همانندگردی و جدایی، ادغام را مهمترین الگوی رفتاری مهاجران افغانستانی ساکن ایران دانسته‌اند.

شکل شماره (۲). فرایند ادغام مهاجران در جامعه میزبان

1. managing your everyday life
2. Furnham & Bochner
3. Ye
4. Berry, Phinney, Sam, & Vedder
5. cultural maintenance
6. involvement
7. cultural diversity

این در حالی است که سعیدی (۲۰۲۰) در پژوهش کیفی خود در خصوص چالش‌های فرهنگ‌پذیری دانشجویان افغانستانی در ایران که داده‌های آن به صورت میدانی و از طریق مصاحبه‌های عمیق به دست آمد نشان می‌دهد که دانشجویان افغانستانی به مرحله ادغام (به ویژه ادغام اجتماعی و فرهنگی) نرسیده‌اند و در مرحله انگیزه‌های فرهنگ‌پذیری^۱ قرار دارند؛ چراکه از یک سو بزرگترین پروبلماتیک آنان وضعیت اقامتی و حق شهروندی^۲ در جامعه میزبان است که به شکل‌گیری فاصله فرهنگی بین‌الادهرانی منجر شده و یکی از مهمترین موانع ادغام روانی و عاطفی مهاجران افغانستانی با جامعه ایران است. این پژوهش نشان می‌دهد که اگرچه در سطح ادغام ساختاری دسترسی مهاجران به بهداشت و آموزش در سال‌های اخیر تاحدی تسهیل شده است اما ادغام اجتماعی-فرهنگی مهاجران به ویژه در ابعاد روانی-عاطفی با چالش‌های متعددی همراه است.

دنتاکس، وینتر، چاووشی و رایت^۳ (۲۰۱۶) مدل جایگزین «انگیزه‌های فرهنگ‌پذیری» را ارائه کردند که به معنای تمایل و کشش درونی^۴ افراد به درگیر شدن و ادغام در جامعه میزبان، تمایل به آموختن در خصوص فرهنگ جامعه میزبان، تمایل به شکل‌دهی دوستی با اعضای جامعه میزبان و داشتن کشش نسبت به جست‌وجو و کنکاش در خصوص محیط فرهنگی و اجتماعی جامعه میزبان است. در واقع، اگر فرهنگ‌پذیری فرایند آموختن در خصوص فرهنگ جدید (جامعه میزبان) باشد، انگیزه‌های فرهنگ‌پذیری، به «تمایل و احساس نیاز» افراد به درگیر شدن در این فرایند^۵ تعریف شده است. یکی از مهمترین شاخص‌های مدل انگیزه‌های فرهنگ‌پذیری خصلت فردی آن است چرا که انگیزه‌های افراد برای ادغام فرهنگی با جامعه میزبان از فردی به فرد دیگر متفاوت است (چیرکف، ونستینکایت، تائو و لینچ همکاران^۶، ۲۰۰۷).

1. acculturation motivation
2. questions of citizenship
3. Dentakos, Wintre, Chavoshi, & Wright 2016
4. willingness
5. the desire to engage in this process
6. Chirkov, Vansteenkiste, Tao, & Lynch, 2007

هم‌راستا با پژوهش سعیدی (۲۰۲۰) رویکرد نوشتار پیش‌رو این است که موفقیت مرحله در شکل‌گیری و تقویت «انگیزه‌های فرهنگ‌پذیری» پیش‌شرط مرحله ادغام است و به نظر می‌رسد به دلیل تجربه سال‌ها محرومیت‌های ساختاری در جامعه ایران، «تمایل و کشش» مهاجران افغانستانی به‌طور کل و دانشجویان افغانستانی به‌طور خاص به فرهنگ‌پذیری با روند کلی^۱ جامعه ایران کاهش یافته و یا کلاً از بین می‌رود. براساس یافته‌های میدانی این پژوهش به دلیل تمرکز سیاستگذاری‌های دولت ایران در طی چهار دهه گذشته با محوریت فشار حداکثری در جهت ترغیب/اجبار مهاجران به بازگشت عملاً افق روشنی برای خروجی‌های افغانستانی آموزش عالی ایران شکل نگرفته و در نتیجه تجربیات پیشادانشگاهی تمایل و انگیزه به فرایند فرهنگ‌پذیری در میان دانشجویان افغانستانی نسبت به سایر دانشجویان خارجی در سطحی پایین قرار دارد. این امر بیشترین تأثیر را بر ادغام اجتماعی فرهنگی مهاجران به‌ویژه در ابعاد احساس تعلق و تعاملات عاطفی و روانی سازنده با جامعه میزبان می‌گذارد.

۵. تأثیرات بحران کرونا بر زندگی دانشجویان^۲

مهاجرت نه فقط تحرک جغرافیایی بلکه تجربه‌ای روان‌شناختی، اجتماعی و فرهنگی است و چالش‌های سازگاری با محیط جدید برای بسیاری از افراد فرایندی استرس‌زا خواهد بود (مارتا^۳، ۲۰۰۱؛ بالبو و مارکنی^۴، ۲۰۰۶). صفدر، لی و استروترس^۵ (۲۰۰۳) معتقدند زمانی مهاجرت افراد به‌صورتی سازنده به نتایج مقبول و مناسب می‌انجامد که مهاجر به‌طور هم‌زمان بتواند در این سه عرصه موفق باشد: حفظ و پایداری به فرهنگ بومی، مشارکت در جامعه میزبان و دستیابی به سلامت جسمی و روانی است. سلامتی جسمی و روانی مهاجران نقش مهمی در احساس رضایتمندی و بهزیستی دارد و

1. mainstream
2. college life
3. Marta
4. Balbo, & Marconi
5. Safdar, Lay, & Struthers

همه‌گیری ویروس کرونا تأثیرات عمیقی بر تمامی عرصه‌های زیست مهاجران به‌ویژه در این حوزه گذاشته داشته است.

تجربه تحصیل در یک کشور دیگر از یک‌سو باعث رشد فردی و مهارت‌آموزی دانشجویان می‌شود و از سوی دیگر، آنها را با چالش‌های متعددی همچون فشارهای فرهنگ‌پذیری و چالش‌های انطباق با جامعه میزبان مواجه می‌کند. تجربه زندگی دانشگاهی، یادگیری زبان جدید، تفاوت‌های فرهنگی و هنجاری، دورشدن از فرهنگ بومی، ابهام در وضعیت اقتصادی، آشفتگی‌های اجتماعی و مشکلات روانی به‌عنوان استروسورهای فرهنگ‌پذیری (شارکین^۱، ۲۰۰۶؛ لی، کوسکه و سیلز^۲، ۲۰۰۴) با چالش‌های خاص خود همراه است.

حضور در دانشگاه به‌عنوان نقطه عطفی در زندگی یک جوان است که به تدریج فرد را از دایره کوچک دامنه خانواده به جهانی وسیع‌تر تحت عنوان دانشگاه وارد می‌کند که این گذار الزامات خود را دارد. این فرایند برای دانشجویان خارجی با چالش‌های مضاعف همراه است. در دانشگاه‌هایی که سهم بالایی از دانشجویان خارجی دارند دوره‌های آموزشی و کلاس‌های مختلفی (به‌صورت انفرادی و یا گروهی) برای دانشجویان برگزار می‌شود که در جهت افزایش مهارت‌های تاب‌آوری، تسهیل انطباق با فرهنگ کشور میزبان، فهم و استروسورهای فرهنگی - اجتماعی و نحوه مواجهه با آن است. نحوه مواجهه دانشگاه‌ها بعد از شیوع ویروس ضابطه‌مند نبوده است و اگرچه دانشگاه‌هایی مانند دانشگاه گیلان، شهید بهشتی، آزاد واحد علوم تحقیقات و بین‌المللی قزوین با ارائه خدمات مشاوره آنلاین، تولید محتوای رسانه‌ای در راستای آگاهی‌بخشی و همدلی ارتباط با دانشجویان، توجه به بهداشت روانی بازیگران دانشگاه (به‌عنوان نمونه برگزاری مراسم ختم آنلاین و دورهمی مجازی و یا دعوت از اساتید به‌منظور ارائه فایل صوتی کوتاه درخصوص کرونا) را ادامه داده‌اند؛ اما اکثر دانشگاه‌های کشور صرفاً ارائه کلاس‌های مجازی را در اولویت قرار داده‌اند. همچنین، در ایام تعطیلی دانشگاه به‌نظر می‌رسد انجمن‌های صنفی دانشجویان

1. Sharkin

2. Lee, Koeske, & Sales

افغانستانی نقش مهمی در اطلاع‌رسانی در حوزه‌های مختلف دانشجویی داشته و با برگزاری جلسات گفت‌وگوی زنده اینستاگرامی (لایو) دغدغه‌های اقامتی و اداری دانشجویان را انعکاس داده‌اند.

تأکید مستمر بر فاصله‌گذاری فیزیکی، قرنطینه و الزام به ماندن در خانه، تحدید ارتباطات اجتماعی و مراودات خویشاوندی و دوستانه و از بین رفتن فرصت حضور اجتماعی در مراکز آموزشی (مدرسه و دانشگاه)، مراکز تفریحی (پارک‌های عمومی و مراکز فرهنگی همچون سینما و کافه) و مراکز مذهبی (مساجد و اماکن مقدس) اگرچه در راستای تأمین سلامت جسمی جامعه بوده اما به نظر می‌رسد تأثیرات منفی بر سلامت روان گروه‌های مختلف به‌ویژه دانشجویان خارجی گذاشته است. انطباق روانی و عاطفی دانشجویان خارجی در کیفیت آموزشی افراد تأثیر به‌سزایی دارد و بحران کرونا با تشدید فاصله‌های روانی و اجتماعی فرایند انطباق آکادمیک را به‌ویژه برای دانشجویان غیرایرانی مختل نموده است. پلوشه^۱ که برای ادامه تحصیل در مقطع کارشناسی ارشد از دایکندی به تهران آمده کرونا را یک بدشناسی تمام‌عیار می‌داند که سختی‌های زندگی دانشجویی در یک کشور جدید را دو چندان کرده است:

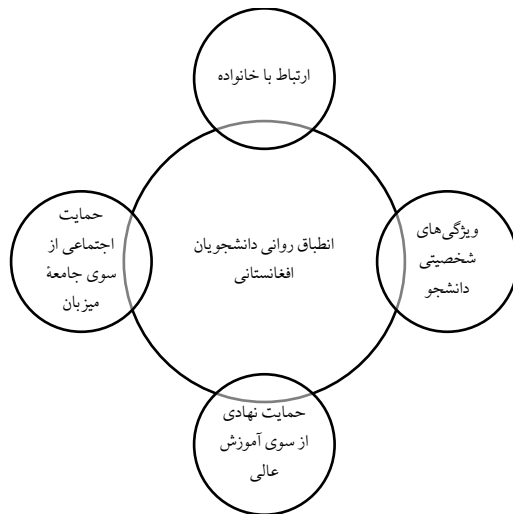
از آنجا که دریافت ویزای من با تأخیر انجام شد دیرتر از همکلاس‌هایم ترم را شروع کردم و با قضیه کرونا بین زمین‌وهوا معلق ماند. تمامی ارتباطاتی را که در این چند ماه به تدریج شکل دادم گسست و مرزها هم بسته شد. من به سختی خانواده‌ام را راضی کردم که ادامه تحصیل بدهم. برادرم در ورامین در یک کارگاه چرم‌دوزی کار می‌کند و حامی من بوده و هر دو می‌دانیم که اگر به افغانستان برگردم راه بازگشت به دانشگاه قطع خواهد شد. در ایران هم دانشگاه عملاً در زمان تعطیلی کلیه ارتباطش را با دانشجو به چند کلاس آنلاین تقلیل داده و حمایت روانی و عاطفی خاصی انجام نمی‌دهد.

موقعیت بحرانی کرونا با تعطیل کردن دانشگاه و فضای عمومی دانشجویان را در خلأ قرار داد و دانشجویان تازه‌وارد یکی از بزرگترین متضررین این پدیده بوده‌اند؛ چراکه سال اول ورود به دانشگاه با چالش‌های زیادی برای دانشجو و خانواده‌اش همراه است. مشکلات زبانی، تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی جامعه جدید، معاشران جدید و متفاوت،

۱. به معنای روشنایی، شعاع آفتاب

نگرانی‌های خانوادگی و مسائل مالی تجربه‌ای آشنا برای بسیاری از دانشجویان خارجی است که در صورت عدم رسیدگی مناسب و به موقع بر کیفیت آموزشی و در نهایت سلامت روان فرد تأثیرات عمیقی می‌گذارد حال آنکه شیوع کرونا با به تعطیلی کشاندن دانشگاه و خوابگاه، حذف شبکه‌های حمایتگر همالان و انجمن‌های صنفی دانشجویی و برنامه‌های فرهنگی در کاهش تعلق آکادمیک تأثیرگذار بوده است.

شکل شماره (۳). ابعاد انطباق روانی دانشجویان افغانستانی

براساس مصاحبه‌های صورت گرفته ۴ عامل ویژگی‌های شخصی و جمعیت‌شناختی دانشجویان (جنس، سن، سطح سواد والدین، پایگاه اجتماعی خانواده و انگیزه‌های فرهنگ‌پذیری)، حمایت نهادی که از سوی بازیگران آموزش عالی در کلیه سطوح (اساتید، دانشجویان بومی و کارمندان) منتقل می‌شود (تأثیر تصویر حمایت‌گرانه و ساختارمند از دانشگاه در انطباق سریع‌تر دانشجویان)، ارتباط با خانواده و شبکه حمایتگر عاطفی به‌ویژه در مورد دانشجویان دوره کارشناسی (ارتباط سازنده والدین با دانشجو، حمایت مالی-عاطفی خانواده از دانشجو، استفاده از شبکه‌های مجازی در ارتباطات روزمره) و همچنین حمایت اجتماعی که از سوی جامعه ایران (مواجهه با رسانه‌های جمعی، گروه

همالان، سایر بدنه اداری کشور و چشم انداز بعد از فراغت از تحصیل) به دانشجوی منتقل می‌شود، بر روی فرایند انطباق روانی افراد در دوران دانشجویی تأثیرگذارند. استوری^۱ متولد می‌د از والدینی اهل گیزاب در ولایت ارزگان افغانستان دانشجوی کارشناسی ارشد مکانیک از تجربیات زندگی دانشگاهی در ایام شیوع ویروس کرونا می‌گوید:

بعد از ابلاغ دانشگاه در اوایل اسفند ملزم به تخلیه خوابگاه شدیم. یکسری از دانشجویان شهریه‌پرداز که از افغانستان به صورت آزاد در ایران مشغول به تحصیل هستند و امکان بازگشت نداشتند چند روزی بلا تکلیف بودند که با پیگیری انجمن‌های صنفی دانشجویان مهاجر و همکاری دانشگاه یک خوابگاه را به صورت موقت باز کردند. البته صرفاً یک سرپناه است و تمام هزینه‌های خورد و خوراک با خود دانشجویان است. از طرف دیگر، از آنجا که دانشجویان افغانستانی شهریه‌پرداز هستند تعطیلی دانشگاه و آنلاین شدن کلاس‌ها به ضرر این افراد است چراکه بازدهی خاصی ندارد. برخی رشته‌ها بیشتر متضرر شدند مثل رشته‌های علوم انسانی که نیازمند بحث دوطرفه هستند یا رشته‌هایی که آزمایشگاه لازم دارد. به عنوان نمونه پایان‌نامه من در مورد انرژی خورشیدی است و تنها چند هفته در سال می‌توانم داده جمع‌آوری کنم و اگر ماه اردیبهشت را از دست دهم یک سال باید صبر کنم تا شرایط آب‌وهوایی برای آزمایش ایجاد شود و عملاً باید دو ترم دیگر شهریه پرداخت کنم. همچنین یکی از دوستانم بورس (ب) از وزارت علوم گرفته بود که در نامه قرار داد ۴ نیم سال را تحت پوشش قرار می‌داد و عملاً ترم بهمن ۱۳۹۸ این بورس سوخت و امکان انتقال به ترم بعد میسر نیست.

بر اساس مصاحبه‌های صورت گرفته در این پژوهش «نگرانی بابت از بین رفتن بورسیه تحصیلی»، «دغدغه پرداخت شهریه»، «نبود تسهیلات خوابگاهی مناسب و تداوم پرداخت هزینه خوابگاه»، «مواجهه متفاوت رشته‌های تحصیلی نسبت به آموزش آنلاین»، «بسته شدن مرزهای شرقی»، «نگرانی از انقضای ویزای تحصیلی»، «نبود زیرساخت مناسب بهره‌مندی از آموزش آنلاین»، «هزینه‌های تهیه بسته‌های اینترنتی» و «تعطیلی مشاغل روزمرد و مشکلات امرار معاش» از جمله مهمترین تبعات منفی کرونا بوده که سلامت روان دانشجویان غیرایرانی را تحت الشعاع قرار داده است. دانشجویان

۱. به معنای ستاره

افغانستانی غیر بورسیه (الف^۱ و ب^۲) ملزم به پرداخت شهریه می‌باشند. در صورت ثبت‌نام آزاد در دانشگاه شهریه می‌بایست به دلار (نرخ آزاد یا نیمایی) پرداخت شود و در صورت ورود از طریق آزمون کنکور سراسری ۸۰ درصد شهریه دانشجوی شبانه می‌بایست پرداخت شود. این مهم با توجه به عدم امکان دسترسی مناسب به بازار کار رسمی و فرودستی جامعه مهاجر فشار بسیاری بر خانواده افغانستانی ساکن ایران می‌آورد و عدم بهره‌مندی مناسب از آموزش هدررفت هزینه پرداختی قلمداد می‌شود.

۶. بحران کرونا عرصه تشدید نابرابری‌های جنسیتی

دختران افغانستانی در نتیجه فرایند قدرت‌یابی جدید به مرور احساس داشتن نقش و جایگاه^۳ در جامعه میزبان نموده و حس ارزشمندی و توانمندی (گرینبرگ و گرینبرگ^۴، ۱۹۸۹) در میان آنها افزایش می‌یابد. این مسئله منجر به تغییر و تحول در هرم قدرت و ساختار سنتی اقتدارگرای افغانستانی می‌گردد. دختران مهاجر افغانستانی با استفاده از فرصت‌های ایجاد شده در محیط شهری جدید، به بازتعریف هویت خود به‌عنوان صرفاً حاملان نقش‌های وابسته و منفعل پرداخته و فرصت‌های جدید باعث قدرت‌یابی زنان به‌عنوان افراد فعال و صاحب‌نقش در جامعه می‌گردد.

افزایش تقاضای اجتماعی، اهمیت‌یافتن آموزش و تسهیل دسترسی به آموزش همگانی، توده‌ای شدن آموزش عالی و تغییر میان‌ذهنیت خانواده افغانستانی در افزایش سهم دختران در تحصیلات عالی‌ه مؤثر بوده است. دختران افغانستانی سهم نسبتاً قابل‌قبولی در دانشگاه‌های ایران دارند هرچند که در سال‌های اخیر و به‌ویژه بعد از الزام قانونی بر تغییر وضعیت اقامتی دانشجویان (از کارت آمایش به پاسپورت) حضور زنان با ریزش قابل‌توجهی مواجه شده است. براساس جدیدترین آمار در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ از هر

۱. دریافت‌کنندگان بورس (الف) علاوه بر تحصیل رایگان (معاف از پرداخت شهریه تحصیلی)، از تسهیلاتی مانند کمک‌هزینه تحصیلی، بیمه خدمات درمانی، خوابگاه مجردی و کمک‌هزینه مسکن و کمک‌هزینه پایان‌نامه برخوردار هستند.
۲. دریافت‌کنندگان بورس (ب) از تحصیل رایگان (معاف از پرداخت شهریه) و تسهیلاتی مانند بیمه خدمات درمانی و خوابگاه مجردی برخوردار هستند.

3. place

4. Grinberg, & Grinberg

۳ دانشجوی غیرایرانی یک دانشجوی دختر افغانستانی است. این گروه با تعداد ۷۰۳۲ نفر از پسران دانشجوی افغانستانی با رقم ۶۷۶۶ پیشی گرفته‌اند.^۱

اگرچه براساس گزارش سازمان بهداشت جهانی نرخ مرگ و میر زنان در اثر ویروس کرونا پایین تر از مردان است (مردان ۲/۷ درصد در مقابل ۱/۷ درصد زنان) اما به نظر می‌رسد تأثیر این موضوع در زیست روزمره افراد توازن جنسیتی مناسبی ندارد. به هم خوردن تعادل نقش‌های جنسیتی در نهاد خانواده، تعطیلی مدارس و مراکز نگهداری از کودکان و خدمات حمایتی از فرزندان، حضور درازمدت و دائمی اعضای خانواده در فضای خانه، تعطیلی مشاغل روزمزد خدماتی، تشدید فشارهای اقتصادی و اجتماعی بر زوجین و از بین رفتن شبکه‌های حمایتگر و افزایش مراقبت‌های بهداشتی نهاد خانواده را متأثر ساخته است. این موضوع، از یک سو خشونت خانگی را افزایش داده و از سوی دیگر، مواجهه متفاوتی را در میان زنان و مردان دامن زده است. فزونی یافتن مسئولیت‌های خانگی در کنار انتقال مسئولیت نگهداری و آموزش فرزندان به درون نهاد خانواده فشار مضاعفی را بر زنان وارد کرده است؛ به‌ویژه در بافت فرهنگ سنتی مهاجران افغانستانی که عمدتاً مدیریت خانه امری زنانه قلمداد می‌شود. موقعیت کرونا به تقویت شکاف جنسیتی در دنیا دامن زده و زنان افغانستانی به‌طور عام و دختران دانشجو به‌طور خاص با تبعیض مضاعف در این مسئله مواجه هستند. در بستر آموزش مجازی و پایین‌تر بودن دسترسی زنان به فناوری‌های نوین ارتباطی این شکاف بعد دیگری نیز به خود می‌گیرد که از آن به شکاف جنسیتی دیجیتال^۲ می‌توان یاد کرد که می‌تواند فقدان دسترسی ذهنی و انگیزشی، فقدان دسترسی مادی و سخت‌افزاری و فقدان دسترسی مهارتی افراد به عرصه فناوری را شامل شود. گلاله^۳ دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل متولد بادغیس به همراه والدینش بعد از حمله شوروی در ۱۹۷۹ به وسیله قاجاق‌بر از مرزهای شرقی به مشهد آمد (نسل ۱/۵ مهاجر^۴)

۱. مراجعه حضوری به بخش آمار مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی کشور (مرداد ۱۳۹۹)

2. gender digital divide

۳. به معنای کاکل و موی مجعد و پیچیده

۴. در مطالعات مهاجرت نسل ۱/۵ (1.5 generation immigrant) به کسانی اطلاق می‌شود که در کشور مبدأ به دنیا آمده‌اند اما در سال‌های ابتدایی کودکی مهاجرت کرده‌اند و در هر دو فضا جامعه‌پذیری را تجربه کرده‌اند. این گروه با نسل اول و دوم مهاجران تفاوت‌های رفتاری دارند؛ چراکه گرچه همچنان خاطرات کشور مبدأ را با خود حمل می‌کنند اما فرایند جامعه‌پذیری را با ساختار کشور میزبان ادامه می‌دهند. این گروه از مهاجران سریع‌تر و راحت‌تر از نسل اول با جامعه جدید انطباق می‌یابند اما همچنان باید با استانداردهای دوگانه و کلیشه مهاجر اطلاق شدن توسط جامعه میزبان دست‌وپنجه نرم کنند.

و با شوهر ایرانی خود و دو پسرش در خوابگاه متأهلین ساکن است. تبعات تعطیلی دانشگاه و مدرسه در ماه‌های اخیر را نسبت به زنان دانشجو بسیار عمیق دانسته و از به‌حاشیه‌رفتن زندگی حرفه‌ای در مقابل زندگی خانوادگی به‌عنوان مهمترین اثر شیوع ویروس کرونا یاد می‌کند: وقتی دانشگاه و مدرسه تعطیل می‌شود اولین کسی که باید مسئولیت‌های بیرون خانه را کنار بگذارد مادر است. این اتفاق در هر بار تعطیلی مدارس تکرار شده و مسئله جدیدی نیست اما کرونا باعث یک تعطیلی طولانی‌مدت و بی‌افق شده که معلوم نیست چه‌زمانی قرار است پایان پذیرد. بارها پیش آمده که به این نتیجه رسیدم قوانین دانشگاه مردانه نوشته شده‌اند و الان در مورد آموزش آنلاین هم یک نگاه کلی وجود دارد ولی به‌عنوان مادر دو فرزند خردسال در خانه‌ای با متراژ پایین در خوابگاه و عدم امکان فرستادن بچه‌ها به محوطه پارک روبروی خانه به‌دلیل شیوع ویروس شرایط پرچالشی را برای من ایجاد کرده که کلاس‌های مجازی به تجربه‌ای تلخ مبدل شده. ساعت کلاس‌ها بی‌نظم است و انگار صرفاً به زمان‌بندی شخص استاد مربوط است و تو باید شرایط خانه را هر لحظه‌ای که استاد تمایل داشت تنظیم کنی که با بچه کوچک عملاً مقدور نیست. در یکی از کلاس‌های آنلاین من ۱۰ دقیقه با تأخیر متصل شدم و استاد با حالتی بسیار توهین‌آمیز من را از گروه حذف و پیام داد که درس را حذف کنم. انگار بعد از کرونا آدم‌ها شبیه به ربات‌های بی‌روح شدند و همدلی و درک شرایط مخاطب کم شده. انگار این فاصله‌گذاری فیزیکی باعث فاصله‌گذاری قلب‌ها و دل‌ها هم شده است. دسترسی به کتابخانه و منابع دانشگاه هم تعطیل شده و از خانه خواندن و نوشتن هم بسیار سخت. به نظرم زنان دانشجو بیشترین ضربه را از این تعطیلی طولانی مدت می‌خورند چون در خانه همواره تو یک مادر هستی و مهم نیست که بیرون از خانه به چه مسئولیت‌هایی متعهدی.

مفهوم «روز دوگانه» (برتل^۱، ۲۰۱۶) به این امر اشاره دارد که زنان در طی روز و بعد از اتمام کار موظف در خارج از خانه می‌بایست به انجام کار خانگی مبادرت ورزند که در واقع حجم انرژی و زمان بیشتری را در قیاس با مردان به خود اختصاص می‌دهد که در فرایند کاریابی و رشد حرفه‌ای لزوماً لحاظ نمی‌گردد. دانشگاه‌ها می‌توانند ابزار تقویت‌کننده نابرابری جنسیتی و تشدید فاصله جنسیتی باشند. نابرابری جنسیتی نشان‌دهنده یکسان نبودن دسترسی زنان و مردان به فرصت‌ها و امکانات جامعه است که ریشه در ساختار

زندگی اجتماعی، اقتصادی و آموزشی دارد. به نظر می‌رسد موقعیت پاندمیک کرونا به تقویت نابرابری‌های جنسیتی به‌ویژه در فرایند آموزش مجازی منجر شده است.

۷. بحران کرونا عرصه آزمون عدالت آموزشی

بعد از دستور ستاد ملی مقابله با کرونا از اسفند ماه مدارس و دانشگاه‌ها در کلیه استان‌های کشور تعطیل و به تدریج آموزش مجازی به‌عنوان بستر جایگزین برای ارائه مواد آموزشی در سطح جامعه مطرح گردید. موقعیت کرونا بستر مهمی بود که با توجه به دسترسی‌های نابرابر به فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی بحث شکاف دیجیتال^۱ را در سطح ملی بازنمایی نمود. به نظر می‌رسد آموزش مجازی به دلیل پیش‌نیازهایی که دارد کالایی لوکس بوده که طبقه فرودست دسترسی مناسبی به آن ندارد. آموزش مجازی به‌عنوان برساختی اجتماعی در معنای بوردیویی میدانی است که نابرابری‌های جنسیتی و طبقاتی را بازنمایی می‌کند.

تحمیل آموزش مجازی و الکترونیک به همه ذینفعان به برجسته‌تر شدن نابرابری‌های طبقاتی در جامعه انجامید؛ چراکه لزوماً دسترسی در عرصه دیجیتال در سطح ملی برابر نیست و می‌توان از آن به خشونت نمادین^۲ در عرصه آموزش یاد کرد. به تعبیر بوردیو خشونت نمادین زمانی تقویت می‌شود که گروه‌های فرادست و مسلط شرایط خود را به‌عنوان شکل ایدئال عمل، پذیرفته و با مکانسیم‌های مختلف به مشروعیت‌بخشی و تقویت تفاوت‌های اجتماعی و نابرابری‌های موجود در جامعه می‌پردازند. مفهوم خشونت نمادین به‌خوبی بهره‌مندی طبقه فرادست را از سازوکارهای فرهنگی و تبلیغاتی در بازتولید سلطه نشان می‌دهد. مدرسه و دانشگاه میدانی است که سرمایه فرهنگی افراد را بازنمایی می‌کند و در موارد زیادی نابرابری‌های جنسیتی و طبقاتی را تقویت می‌کند.

پیش‌فرض نهاد آموزش مجازی بر خانواده طبقه متوسطی استوار است که احیاناً والدین باسوادی برای نظارت و حداقلی از رفاه برای تأمین زیرساخت فناوریانه مهمترین شاخص آن است و هرکس در این قالب ننگبند صدمه خواهد دید. دانش‌آموزان شاغل در مدارس خودگردان، مدارس دولتی در مناطق حاشیه‌ای، مدارس تحت پوشش سازمان‌های

1. digital divide
2. symbolic violence

غیردولتی و خیریه‌ها و همچنین دانشجویان کم‌توان مالی از مهمترین گروه‌های آسیب‌دیده و مغفول در عرصه آموزش مجازی در دوران بحران کرونا هستند که ارتباط نظام آموزش با آنها به نوعی قطع شده است. شاه‌جهان از مادری ایرانی و پدری اهل پلخمری در ولایت بغلان افغانستان در هرمزگان متولد شده و دانشجوی دکتری در یکی از دانشگاه‌های تهران است. دو پسر شاه‌جهان در یکی از روستاهای خراسان جنوبی زندگی کرده و محصل هستند. او با بیان اینکه «تعطیل شدن آموزش معنایی متفاوت برای یک شهرنشین و روستانشین دارد» آموزش مجازی را «سرگرمی بچه پولدارها» می‌خواند:

وقتی دانشگاه تعطیل شد من به شهرستان برگشتم. پسر کلاس پنجمی من در یک مدرسه دولتی مشغول به تحصیل است. عملاً بعد از تعطیلی ناشی از کرونا گویی فارغ‌التحصیل شده و هیچ‌گونه نظارت و پیگیری از مدرسه وجود ندارد. درحالی‌که دانشگاه به ما فشار می‌آورد که کلاس‌های مجازی را حتماً به صورت جدی شرکت کنیم. این دو ماه من شاهد تفاوت بسیار فاحشی بین زندگی شهری و روستایی شده‌ام. انگار اساتید از پشت کامپیوتر در یک دنیای دیگری زندگی می‌کنند. دنیایی که حداقلی از رفاه را باید داشته باشی تا شهروندش شوی. باز من شانس آورده‌ام که تلفن هوشمند و یک اینترنت نیم‌بند دارم پسرعمویم در روستایی زندگی می‌کند که حتی خط تلفن هم ندارد ولی زیر فشار دانشگاه و اساتید برای شرکت در کلاس‌های آنلاین است. به صورت غیرمستقیم حسی از تحقیر در آدم ایجاد می‌شود، وقتی گوشی هوشمندی نداشته باشی یا توان خرید بسته‌های اینترنتی را در مقابل اساتید و سایر دانشجویان معذبی.

بحران کرونا در بستر آموزش و پرورش و آموزش عالی به شکلی عریان خشونت نمادین را بازنمایی می‌کند. دسترسی نابرابر دانش‌آموزان و دانشجویان به زیرساخت‌های ارتباطی از جمله تلفن هوشمند، مسئله سواد دیجیتال خانواده، پهنای باند اینترنت و رفاه اقتصادی نسبی در جهت خرید متناوب بسته‌های حجمی اینترنت در وضعیت نامتوازی در سطح ملی است. تبلیغات گسترده در سطح عمومی به‌ویژه از کانال رسانه‌های جمعی درخصوص الزام و فواید آموزش مجازی در قالب کنترل فرهنگ در جهت عادی سازی نظام طبقاتی عمل می‌کند و در این عرصه مهاجران افغانستانی به‌عنوان یکی از گروه‌های فرودست و در حاشیه مانده صدایی نخواهند داشت. از سوی دیگر، براساس مصاحبه‌های صورت‌گرفته

دسترسی دانشجویان افغانستانی که به کشور مبدأ بازگشته‌اند نیز با توجه به اختلال گسترده در شبکه برق و اینترنت (قطعی و کندی اتصال) در ولایات مختلف این کشور به کلاس‌های مجازی با مشکلات زیادی مواجه بوده است.

مشکلات دانشجویان در انطباق آموزشی بر روند فرهنگ‌پذیری افراد تأثیر مستقیم می‌گذارد (جو و فوکادا^۱، ۱۹۹۶). اگر دانشجویان نتوانند بر مشکلات آموزشی خود فائق آیند به تدریج به کاهش سطح اعتمادبه‌نفس آنها در مواجهه با محیط جدید می‌انجامد و بر فرایند ادغام آنها تأثیر منفی می‌گذارد. وسیمه^۲ متولد شیرگان در ولایت جوزجان افغانستان، دانشجوی دوره کارشناسی رشته کامپیوتر در تهران از تجربه تحصیلی خود در ایران می‌گوید:

سر کلاس آنلاین اساتید به سرعت درس می‌دهند و خیلی به این توجه نمی‌کنند که آیا مخاطب متوجه مفاهیم شده است یا خیر. یک اشتباهی هم وجود دارد درخصوص دانشجویان افغانستانی که بعضاً تصور می‌کنند که زبانشان درست شبیه ایرانی‌هاست و در نتیجه نیازی به حمایت مضاعف ندارد. کاری که برای سایر دانشجویان خارجی انجام می‌شود. من بارها پیش آمده که در کلاس موضوعی را متوجه نشدم ولی به خاطر لهجه و ترس از مورد تمسخر واقع شدن نپرسیدم و همین‌طور این عدم درک دقیق مطالب روی هم انباشته شد و من یک ترم مشروط شدم. این ترس از قضاوت شدن در دوران آموزش مجازی تشدید شده است چون در فضای آنلاین فرصت محدودی برای تعامل با استاد وجود دارد و ترجیح می‌دهم وارد این جریان نشوم. این دو ماه تعطیلی دانشگاه به نظر می‌رسد نظارتی روی کار اساتید نیست، کیفیت کلاس‌های آنلاین بیشتر به تعهد و اخلاق‌مداری استاد بستگی دارد، یک استاد کلاس‌ها را منظم و دقیق با اسلاید و صدا و تصویر و زمان رفع اشکال ارائه می‌کند یک استاد هم داریم که دو هفته یک بار جمعه غروب هفت تا هشت تا فایل صوتی در واتس‌آپ می‌گذارد و دروس رشته مهندسی برق را به‌صورت شفاهی تدریس می‌کند. دغدغه مسئولین دانشگاه هم صرفاً برگزاری کلاس‌های مجازی است و نظارتی بر کیفیت کلاس‌ها ندارند.

تجربه حضور در محیط جدید با زبانی متفاوت به‌عنوان یکی از مهمترین محرک‌های تنش‌زا در دانشجویان بین‌المللی مطرح می‌باشد.

1. Jou, & Fukada

۲. به معنای زن زیبای نیک‌روی

چن^۱ (۱۹۹۹) اضطراب زبان دانشگاهی و زبان روزمره و ضعف فرد در تلفیق با سایر عوامل تنش‌زا می‌تواند به کاهش بازدهی فرد و حاشیه‌نشینی او بیانجامد. اگرچه دانشجویان افغانستانی بیشترین قرابت زبانی را با جامعه میزبان دارند اما به دلیل انگاره‌های ذهنی^۲ متصلب موجود در میان ذهنیت ایرانی نسبت به «افغانی بودگی» (صادقی فسائی و نظری، ۲۰۱۷) مقوله «لهجه و ویژگی‌های بصری به‌عنوان عامل دیگری‌ساز و مولد احساس تبعیض» نقش مهمی در کاهش راندمان آموزشی دانشجویان افغانستانی دارد. تأکید بر فاصله‌گذاری فیزیکی و قطع ارتباط مستقیم و دوسویه با اساتید، دانشجویان (همزبان و غیرهمزبان) در دوران تعطیلی دانشگاه در دوران اخیر از مهمترین عوامل کاهش بازدهی آموزشی و سلامت روانی دانشجویان خارجی است. همچنین «نبود نظارت بر کیفیت آموزش مجازی» در بسیاری از مصاحبه‌ها مطرح شد. به نظر می‌رسد با توجه به جدید بودن تجربه آموزش مجازی برای نهاد آموزش در ایران نظام مدرسه و دانشگاه ایران هنوز آمادگی لازم را برای این مواجهه نداشته و در هفته‌های اولیه این رویارویی تمرکز بر کمیت ارائه مطالب (در قالب فشار به اساتید و معلمان برای برگزار کردن کلاس‌های مجازی) بوده و کنترلی بر کیفیت مطالب ارائه شده و نحوه تعامل دانش‌آموزان/دانشجویان با مدرسین وجود ندارد که به منظور افزایش بهره‌وری در حوزه آموزش آنلاین به‌عنوان محصولی اجتماعی توجه به این مهم ضروریست.

۸. حضور ناتمام مهاجران: بحران کرونا بستر مرئی شدن هویت‌های سایه‌ای

هویت و تعریف از خود بر ارزش‌ها، باورها، ترجیحات فردی، قومی و ملی افراد تأثیرات مستقیمی می‌گذارد. ارزش‌ها و هنجارهای جامعه و محیط پیرامونی در بازتعریف عناصر سازنده هویت افراد نقش کلیدی دارد. پروبلماتیک هویت در میان مهاجران توسط بسیاری از محققین کاویده شده است و هویت‌های جدید از بستر همین تفاوت‌ها شکل می‌گیرد (هال^۳، ۲۰۱۷؛ هرست^۴، ۲۰۱۸). دانشجویان خارجی هویت بومی خود را در وضعیتی

1. Chen
2. schema
3. Hall
4. Horst

بین بخشی^۱ با ارزش‌ها و هنجارهای جامعه میزبان در ارتباطی دائمی احساس می‌کنند که به بازتعریف هویت فرد خواهد انجامید. در نتیجه، نسل دوم و سوم مهاجران افغانستانی ساکن ایران در ملغمه‌ای از ابهام، هم خود را با والدین (نسل اول مهاجران) متفاوت می‌دانند، هم در جامعه افغانستان احساس متفاوت و غربیگی دارند و هم در مواجهه با همالان ایرانی مرزبندی‌های غیررسمی را احساس می‌کنند در نتیجه، هویتی جدید با مختصات نوآورانه‌ای را در پرتو الگوهای جهانی شکل می‌دهند. «تعلق موقعیتی^۲» (بروکت^۳، ۲۰۱۸) بدین معناست که نسل جدید مهاجران در میان دیگری انگاشته شدن‌های متعدد هویتی با مختصات بدیع بر اساس موقعیت‌های متنوع شکل می‌دهند. پشتون گل از مادر ایرانی و پدر اهل انار دره در ولایت فراه افغانستان، در گرسار متولد و در سال ۱۳۹۶ از دانشگاه تربیت مدرس در یکی از رشته‌های فنی مهندسی در مقطع دکتری فارغ‌التحصیل شده است. از نظر او مهاجر بودن در ایران یعنی «نامرئی بودن و جدی گرفته نشدن در معادلات روزمره»:

برای دستیابی به برخی اهداف برای مهاجران، یک مرز نامرئی توسط جامعه از قبیل کشیده شده و تو تقریباً مطمئن هرچقدر هم تلاش کنی به اون آرزو یا خیال نخواهی رسید. حتی نمی‌توانم به صورت حق‌التدریس هم در جایی مشغول شوم. چند سال پیش یکی از اساتیدم که می‌دانست چقدر عاشق تدریس هستم در دانشگاه علمی-کاربردی با مدیر گروه یکی از واحدها صحبت کرد که ۲ واحد درس را در یک ترم تدریس کنم ولی وقتی که خواستم برای درس ثبت‌نام کنم برای ورود به سامانه کد ملّی لازم بود و کارشناس وقتی فهمید افغانستانی هستم با یک لحن بسیار تحقیرآمیزی ممانعت کرد. من با یک زن ۴۰ ساله ایرانی فرقی ندارم. هر دو در این خاک به دنیا آمدیم و در یک سیستم مدرسه رفتیم و از یک رسانه ارتزاق کردیم. ولی از منظر سیاستمداران من همچنان یک خارجی هستم حتی بعد از ۴ دهه زیستن در این کشور بدون کوچک‌ترین خاطره و احساسی آشنا به دیار افغانستان. باید این قضیه ابتدا حل شود. مسئله خارجی‌بودگی مهم‌ترین درد است بیش از چهل سال خارجی محسوب شوی.

1. intersectional
2. positioned belonging
3. Brocket

واژه ادغام ارتباط تنگاتنگ و وثیقی دارد با وضعیت اقامتی^۱ مهاجران (اردال و اپن، ۲۰۱۳) و ادغام اجتماعی-فرهنگی نیازمند آمادگی میان‌ذهنیت مهاجران و اعضای جامعه میزبان است. بابا^۲ (۲۰۰۴) حس بی‌خانمانی و معلق‌بودن مهاجران را در قالب مفهوم «حضور ناتمام» تعریف می‌کند. نسل دوم و سوم مهاجران ملغمه‌ای از تجربیات متفاوت و چالش‌های چندگانه‌ای از سردرگمی بین فراملی‌گرایی، همانندسازی، دیاسپورا و تجربه تحقیرهای نژادی در زندگی‌شان است. همانطور که نیز و برتل^۳ (۲۰۱۶) از آن به زیستن در دنیاهای چندگانه^۴ یاد می‌کنند. سیه‌مو دانشجوی کارشناسی فلسفه متولد کاشان از والدین متولد مشهدی است که بعد از ۲۷ سال زیست غیررسمی به تازگی پاسپورت افغانستانی دریافت کرده‌اند. تجربه کرونا را عامل مهمی در عریان کردن غریبه پنداشته‌شدن مهاجران می‌داند:

بعد از تعطیلی دانشگاه و شیوع کرونا مجدداً وارد واقعیت مهاجربودگی می‌شوی. هر جا بروی باید شماره ملی داشته باشی. مثلاً وزارت بهداشت برای غربالگری کرونا اپلیکیشن گذاشته ولی برای ورود اول باید کد ملی را وارد کنی. برای آب خوردن در این کشور کد ملی می‌خواهند که جمعیت بسیار بزرگی از مهاجران کد هویتی دقیقی ندارند. حتی وقتی به بیمارستان می‌رویم هم در سامانه سیب^۵ به‌عنوان مهمان وارد می‌شویم چون کد ملی نداریم. دائم می‌گویند در خانه بمانید ولی وقتی می‌خواهی بلیط آنلاین بخری باید کد ملی داشته باشی. وام مساعده ۱ میلیونی می‌دهند ولی ما مهاجران به‌عنوان اقشار ضعیف جامعه از آن بهره‌ای نداریم. مشکل مهمی که به‌ویژه در هفته‌های اول شیوع کرونا ایجاد شد قبول نکردن پول نقد توسط بانک و مغازه‌ها بود و این مسئله سختی‌های بسیاری برای مهاجران ایجاد کرد چراکه اکثراً کارت بانکی ندارند و برای خرید مایحتاج زندگی مشکل پیدا کردند. بعد از فعال شدن رمز پویا باز هم مشکلات ما بیشتر شد چون در خیلی از موارد ایرانی‌ها کارت بانکی خودشان را به ما اجاره می‌دادند و در ازای آن ماهانه پول می‌گرفتند ولی رمز پویا به شماره موبایل صاحب حساب پیامک می‌شود و آمار سرقت بالا رفته است. البته در چند هفته اخیر خیرین مهاجر به‌صورت خودجوش

1. legal status
2. Bhabha
3. Nibbs, & Brettell
4. multiple worlds

کمپین‌های متعدد به منظور توزیع سبد کالا در میان مهاجران افغانستانی به‌ویژه در اصفهان، تهران و کرمان یا کمپین سفیدپوشان بدون مرز^۱ انجام داده‌اند. ولی بعد از گذشت شش هفته به‌وضوح تغییرات خوبی در راستای رسیدگی به وضعیت مهاجران صورت گرفت. مثلاً ویزای دانشجویی تا ۳۱ خرداد به‌صورت خودکار تمدید شد و مسئله رفت‌وآمد مرزی اتباع تسهیل شد. انگار بالاخره دولتمردان ایران ما را دیدند، تسهیلات خوبی در جهت دسترسی به مدرسه شاد لحاظ شد، خبر دستور رییس‌جمهور برای درمان رایگان مهاجران از فروردین یک احساس بسیار مثبتی در دل مهاجران ایجاد کرد و امنیت روانی ایجاد نمود هرچند که در برخی بیمارستان‌ها مثلاً در قرچک ورامین کادر درمانی سلیقه‌ای برخورد می‌کرد و اتباع افغانستانی را راه نمی‌دادند یا پول می‌گرفتند. بالاخره اگر من افغانستانی کرونا بگیرم به‌همان اندازه ناقل و ویروس هستم که همسایه ایرانی‌ام. پس شیوع این بیماری ملیت و رنگ و نژاد نمی‌شناسد. انگار حضور میلیونی ما مهاجران شبیه سیلی است که بالاخره دارد خودش را نشان می‌دهد و جامعه و دولت را متوجه خود می‌کند.

مقابله با ویروس کرونا به‌عنوان دشمن مشترک به تقویت احساسات ملی‌گرایانه دامن زد و رسانه‌های جمعی بسیج افکار عمومی را در جهت مقابله با عامل بیگانه‌ای که زیست روزمره ملت را مختل کرده نقش پررنگی در تقویت همبستگی اجتماعی در سطح جامعه داشتند. شیوع ویروس کرونا دولت را به سمت ارائه بسته‌های حمایتی کرد (همچون وام نقدی ۱ میلیون تومانی به اتباع ایرانی)؛ اما همچنان جامعه مهاجران در زمره بی‌بهره‌گان قرار دارند و حتی حمایت سازمان‌های مردم‌نهاد نیز با دشواری‌های فراوان مواجه شده است.^۲ به نظر می‌رسد موقعیت بحرانی کرونا در تقاطع با ملیت به تقویت انگاره ذهنی مهاجرستیزی و تشدید محرومیت‌های ساختاری مهاجران افغانستانی ساکن ایران منجر شده است.

علاوه بر سیاست‌های انقباضی دولت در قبال مهاجران به‌ویژه بعد از دهه ۷۰ شمسی و تمرکز بر سیاست بازگشت و ساماندهی اتباع خارجی باید به نقش تحریم‌های بین‌المللی و

۱. اشاره به خدمت داوطلبانه دانشجویان علوم پزشکی افغانستانی در بیمارستان‌های ایران در بخش بیماری کرونا
۲. به موجب بند (ح) تبصره ۱۷ قانون بودجه سال ۱۳۹۹ کلیه دستگاه‌های موضوع ماده ۲۹ قانون برنامه ششم توسعه از جمله نهادهای عمومی غیردولتی و بنیادها که به هر شکل از اقبال آسیب‌پذیر حمایت می‌کنند مکلف هستند تمامی حمایت‌ها و کمک‌های خود را به تفکیک کد ملی فرد دریافت‌کننده حمایت در سامانه وزارت تعاون، کار و امور اجتماعی ثبت نمایند.

فشارهای اقتصادی بر دولت، که بر کوچک‌تر شدن سبب معیشتی جامعه تأثیر مستقیم داشته است، تأکید نمود. به نظر می‌رسد مهاجران افغانستانی ساکن ایران که طی سال‌های اخیر متعلق به دهک پایین جامعه بوده و عموماً معاش خود را به‌صورت روزمرد می‌گذرانند با تبعیض مضاعفی مواجه شدند که به تقویت فرودستی و نابرابری اجتماعی آنان انجامیده است. عدم بهره‌مندی از بیمه بیکاری و بازنشستگی و یارانه، محرومیت از تحصیل رایگان و نداشتن حق مالکیت و محدودیت استفاده از کارت بانکی و خدمات الکترونیک بانکی^۱ منجر به شکل‌گیری جمعیتی فرودست شده که در وضعیت اضطراری ناشی از این بحران متحمل فشارهای بیشتری می‌شوند.

به‌رغم چالش‌های درازمدت زیست مهاجرانه در ایران، که به مواردی از آن اشاره شد، نتیجه بررسی میدانی پژوهش‌پیش‌رو نشان می‌دهد که شیوع ویروس کرونا موقعیت متفاوتی را برای این جامعه در حاشیه‌مانده به‌وجود آورده است؛ شیوع ویروسی همه‌گیر به‌عنوان شکلی از وضعیت اضطراری، با پررنگ کردن مفهوم «هم‌سرنوشتی»، دستگاه سیاستگذار را متوجه این موضوع کرده که همه اعضای جامعه در یک قایق سوار هستند و مغفول گذاشتن بخشی از جمعیت کشور با هویت خاموش^۲ به‌معنای گسترش مخاطرات ملی و پتانسیل تهدید خواهد بود و در نتیجه، با مرئی‌کردن حضور میلیونی مهاجران به‌صورت محدود و قطاعی فرایند ادغام ساختاری مهاجران را تسریع نموده است. فشار افکار عمومی بر وزارت آموزش و پرورش و تغییر در سامانه اپلیکیشن شاد و قرار گرفتن گزینه جدیدی برای وارد کردن کد سناد^۳، ارائه خدمات رایگان بهداشتی و پزشکی به اتباع خارجی^۴، تسهیل مقررات اقامتی دانشجویان و اصلاح آئین‌نامه اجرایی قانون ورود و اقامت اتباع خارجه (خرداد ۱۳۹۹)، تمدید خودکار کارت هویتی مهاجران، تمدید پروانه

۱. به‌ویژه بعد از خروج ایران از کارگروه ویژه اقدام مالی (FATF) بانک‌های مختلف کارت بانکی اتباع را تمدید نکرده و در دسترسی‌های بانکی مهاجران اختلال زیادی ایجاد شده است و با الزام بانک‌ها به فعال کردن رمز پویا مشکلات اتباع افغانستانی دو چندان شده است.

2. silenced identity

۳. شناسه دانش‌آموزان اتباع خارجی

۴. همراستا با ارائه خدمات رایگان جامع درخصوص بیماری‌های همه‌گیر همچون سل، مالاریا و ایدز بدون توجه به وضعیت اقامتی مراجعه‌کننده (مصاحبه متخصصان، وزارت بهداشت، مرداد ۱۳۹۹).

کار مهاجران توسط اداره اشتغال اتباع خارجی وزارت کار، همکاری دانشگاه‌ها در برگزاری جلسات تجدیدنظر درخصوص اعمال تغییرات در شهریه‌های دریافتی از دانشجویان و تصویب آئین‌نامه اجرایی مربوط به پوشش بیمه سلامت^۱ برای اتباع غیرایرانی با وضعیت اقامت قانونی در کشور (تیر ۱۳۹۹) از جمله مهمترین تغییرات سیاستی دولت ایران در زمان شیوع ویروس کرونا در قبال جامعه مهاجران بوده است. این تغییرات جزئی، ارزش نمادین دارد که مرئی‌شدن حضور جامعه مهاجران و قرار گرفتن روی میز سیاستگذار از مهمترین پیامدهای این موضوع است.

۹. نتیجه‌گیری

به نظر می‌رسد این چالش نوظهور با محوریت سلامت عمومی حکمرانی جهانی را با عدم آمادگی و نوعی درماندگی کارکردی مواجه ساخته است و با برجسته کردن رئالیسم سیاسی با تمرکز قدرت سیاسی به منظور بسیج منابع ملّی در جهت کنترل بحران کرونا به فربه‌شدن ملّی‌گرایی و خوداتکایی ملّی در مقابل جهانی‌شدن، کاهش دموکراسی و آزادی در شهر، تحدید فعالیت‌های فراملّی‌گرایانه، کاهش قدرت دیاسپورا، پررنگ‌شدن مرزهای جغرافیایی، زیر سؤال رفتن وابستگی متقابل بین‌المللی و اقتصاد بازار آزاد و بیش‌پزشکی‌شدن جامعه شده است. بدون شک تدوین بسته سیاستی مناسب در این حوزه نیازمند اتخاذ رویکردی میان‌رشته‌ای و رایزنی با اصحاب دانش در حوزه‌های مختلف دانش است و عالمان رشته انسان‌شناسی با توجه به شناخت عمیق و دست اول از بافت مهاجران نقش مهمی در تدوین سیاستگذاری‌های جامع دارند. رویکرد انسان‌شناختی به موقعیت کرونا به دنبال نشان دادن سازوکارهای اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی در فهم چگونگی انتقال بیماری‌هاست. باید گفت صرف شیوع یک ویروس نیست که بر زیست میلیون‌ها انسان اثر گذاشته است، بلکه ساختارهای اجتماعی، سیاسی و اقتصادی که در سایه این ویروس تغییر کرده‌اند تأثیرات گسترده‌تری بر سلامت فردی و گروهی جوامع دارند.

۱. در مورد مهاجران آسیب‌پذیر، دولت ۵۰ درصد حق بیمه را پرداخت می‌نماید و مابقی یا توسط خود افراد و یا توسط سازمان‌های بین‌المللی پرداخت می‌شود.

به‌واقع ویروس کرونا را می‌توان متعلق به طبقه فرادست و متوسط دانست که در جدالی شبانه‌روزی در خانه مانده و رعایت بهداشت و ضدعفونی کردن دائمی را سرلوحه خود قرار داده و به‌دنبال به‌تعویق انداختن بیماری و مرگ است و طبقه فرودست همچنان در حاشیه ماندگان و فاقدین صدا هستند. این نوشتار به‌دنبال صدابخشی به مهاجران به‌عنوان گروهی از اعضای جامعه بود که با قرابت زبانی، فرهنگی و مذهبی در زیستی شهری و درازمدت بیش از چهار دهه‌ای خود سرمایه‌ انسانی بالایی یافته‌اند. سرآزیرشدن جمعیت مهاجران به بافت شهری در طی ۴ دهه گذشته ریشه بسیاری از چالش‌های دولت ایران در امر سیاستگذاری مهاجرتی است چراکه امکان رصد، پایش و تدوین سیاست‌های مناسب را از مجریان سلب کرده و امکان کنترل اجتماعی و امنیتی را با چالش مواجه کرده است. جمعیت میلیونی مهاجران افغانستانی که تجربه زیست شهری داشته (۹۷ درصد ساکن در شهر و تنها ۳ درصد در ۲۱ اردوگاه تحت نظارت وزارت کشور)، دارای ساختاری جوان (۶۷ درصد زیر ۳۰ سال) و تحصیل کرده (۶۲ درصد باسواد) بوده و در سن باروری، ازدواج و کار می‌باشند. نسل دوم و سوم این جمعیت در بافتی کاملاً ایرانی فرایند جامعه‌پذیری را تجربه نموده است. این دو نسل دارای تجربه‌های مشترک بسیاری با گروه همالان ایرانی هستند که در صورت مدیریت صحیح و برنامه‌ریزی و سیاستگذاری هوشمندانه پتانسیل فراوانی در نقش‌آفرینی سازنده در جهت تقویت همبستگی اجتماعی در کشور خواهند داشت. بحران کرونا با مرئی کردن حضور سایه‌ای مهاجران و با عریان کردن چالش‌های آنان دستگاه‌های اجرایی را تا حدی مجبور به بازبینی سیاستگذاری‌ها نموده است. هرچند که باید اشاره کرد که این مرئی شدن فشار از پایین در جهت مشروعیت‌خواهی بوده که خود نیازمند ملاحظات اجتماعی و سیاسی بسیاری است.

جامعه برای توسعه ملی نیازمند تقویت همبستگی اجتماعی در میان کلیه گروه‌های موجود در کشور است و مهاجران افغانستانی به‌عنوان مهم‌ترین گروه تشکیل دهنده اتباع غیرایرانی وزن مهمی در تقویت یا تخریب همبستگی اجتماعی خواهد داشت. به نظر می‌رسد در سال‌های اخیر با تقویت «سیاست ساماندهی اتباع خارجی» و تسهیل دسترسی مهاجرین به آموزش (تجربه مدرسه و دانشگاه) و بهداشت (بیمه سلامت) با آهنگی هرچند

کند، فرسایشی و تدریجی ادغام ساختاری مهاجران افغانستانی به جریان افتاده و تغییرات اجرایی درخصوص وضعیت مهاجرین در زمان همه‌گیری ویروس کرونا این فرایند را تقویت نموده است اما از سوی دیگر باید گفت که به دلیل تجربه سال‌ها محرومیت‌های ساختاری در جامعه ایران، «تمایل و کشش» مهاجران افغانستانی به طورکل و دانشجویان افغانستانی به طورخاص به فرهنگ‌پذیری با روند کلی^۱ جامعه ایران کاهش یافته و یا به طورکل از بین می‌رود و هنوز در مرحله «انگیزه‌های فرهنگ‌پذیری» قرار دارند که پیش نیاز ادغام اجتماعی-فرهنگی است. این نکته بر اهمیت نقش برنامه‌ریزی‌های منسجم و درازمدت دولت میزبان درخصوص پرورش سرمایه انسانی افراد در جهت تقویت انگیزه‌های فرهنگ‌پذیری نسل جدید مهاجران تأکید دارد.

امروزه مدل‌های سنتی همبستگی اجتماعی، که بر شباهت‌های ملیتی و نژادی تأکید بیش از حدی داشتند، به تقویت شکاف‌های اجتماعی خواهند انجامید و در تعریفی جدید، همبستگی اجتماعی پویا نیازمند مشارکت حداکثری و شنیدن صدای کلیه گروه‌های موجود در جامعه است. احساس پیوند اجتماعی با جامعه میزبان به تقویت احساس ارزشمندی در فرد می‌شود. احساس تعلق داشتن عنصر مهم هویت‌سازی است که به افزایش منزلت افراد می‌شود. در مقابل تبعیض ساختاری اعمال‌شده بر مهاجران همچون نداشتن اجازه کار، اقامت، بیمه و مالکیت (به‌عنوان مثال سیم کارت موبایل یا کارت بانکی و یا ملک) طرد اجتماعی تحصیل‌کردگان افغانستانی می‌انجامد که به تدریج به افزایش احساس منفی به جامعه میزبان، کاهش رضایت اجتماعی، گرایش‌های فردگرایانه و تقویت گرایش‌های تندورانه عصبیت‌های قومیتی را در پی خواهد داشت و ادغام فرهنگی و اجتماعی و همچنین ادغام ساختاری مهاجرین را به تعویق می‌اندازد.

در زمان خطر و بحران، مهاجران افغانستانی می‌توانند خود را در قالب دیگری مهم^۲ نشان دهند؛ مخاطبی که باید دیده، شنیده، کنترل یا طرف مذاکره قرار بگیرد. حالتی که دیگر امکان چشم‌پوشی از حضور طرف مقابل نیست و باید برای آن چاره‌ای اندیشید.

1. mainstream
2. significant other

به نظر می‌رسد بحران کرونا با بازنمایی پتانسیل‌های جمعیت مهاجرین و تأکید بر «هم‌سرنوشتی» بار دیگر نشان داد که منافع ملی جز با سیاستگذاری هوشمندانه در قبال مهاجرین صورت نمی‌گیرد و بهتر است دستگاه‌های تصمیم‌گیر، با کاهش امکان تداوم زیست غیررسمی جامعه هدف، در جهت هرچه مرئی‌تر شدن این جمعیت قدم بردارند و قبل از اینکه مسئله‌های اجتماعی به آسیب‌های امنیتی تبدیل شوند در راستای بهره‌مندی از سرمایه انسانی مهاجرین در جهت منافع ملی کشور و براساس موازین انسانی و بشردوستانه مدیریت صحیح صورت پذیرد.

مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی

۱۷۶

دوره ۱۲، شماره ۲

بهار ۱۳۹۹

پیاپی ۴۶

منابع

- صادقی فسایی، سهیلا؛ و نظری، حامد (۱۳۹۵). بچه افغانی: شکل‌گیری تصور از خود و دیگری در تجربه روزمره نوجوانان افغان، فصلنامه مطالعات و تحقیقات علوم اجتماعی در ایران، ۵(۳)، ۴۵۶-۴۳۷.
- سعیدی، سعیده (۱۳۹۸). جنسیت و بین‌المللی‌سازی آموزش عالی: تحلیل جنسیتی تجربه زیسته دانشجویان افغانستانی در ایران (طرح پژوهشی). تهران، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- Abbasi-Shavazi, M.J., & Sadeghi, R. (2015). Socio-cultural adaptation of second-generation Afghans in Iran. *International Migration*, 53(6), 89-110. doi: 10.1111/imig.12148
- Balbo, M., & Marconi, G. (2006). International migration, diversity and urban governance in cities of south. *Journal of Habitat International*, 30(3), 706-715. doi: 10.1016/j.habitatint.2005.04.004
- Berry, J.W. (2005). Acculturation: living successfully in two cultures. *Journal of Intercultural Relations*, 29(6), 697-712. doi: 10.1016/j.ijintrel.2005.07.013
- Berry, J.W., & Phinney, J.S., & Sam, D.L., & Vedder, P. (Ed.) (2006). *Immigrant youth in cultural transition: acculturation, identity, and adaptation across national contexts*. Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Bhabha, H.K. (2004). *The location of culture*. London: Routledge Classics.
- Brettell, C.B. (2016). *Gender and migration*. Polity.
- Brockett, T. (2018). From "in-betweenness" to "positioned belongings": second-generation Palestinian-Americans negotiate the tensions of assimilation and transnationalism. *Ethnic and Racial Studies*, 43(16), 135-154. doi: 10.1080/01419870.2018.1544651
- Chen, C.P. (1999). Common stressors among international college students: Research and counseling implications. *Journal of College Counseling*, 2 (1), 49-65. doi: 10.1002/j.2161-1882.1999.tb00142.x
- Chirkov, V., Vansteenkiste, M., Tao, R., & Lynch, M. (2007). The role of self-determined motivation and goals for study abroad in the adaptation of international students. *International Journal of Intercultural Relations*, 31(2), 199-222. doi: 10.1016/j.ijintrel.2006.03.002.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: choosing among five approaches*. Sage Publications, Inc.
- De Wit, H., & Hunter, F. (2015). The future of internationalization of higher education in Europe. *International Higher Education*, 83, 2-3. doi: 10.6017/ihe.2015.83.9073
- Dentakos, S., & Wintre, M., & Chavoshi, S., & Wright, L. (2016). Acculturation motivation in international student adjustment and permanent residency intentions: a mixed-methods approach. *Emerging Adulthood*, 5(1). doi: 10.1177/2167696816643628

- Erdal, M.B., & Oeppen, C. (2013). Migrant balancing acts: understanding the interactions between integration and transnationalism. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 39(6). 867-884. doi: 10.1080/1369183X.2013.765647
- Floersch, J., Longhofer, J.L., Kranke, D., & Townsend, L. (2010). Integrating thematic, grounded theory and narrative analysis: a case study of adolescent psychotropic treatment, *Qualitative Social Work*. 9(3).407-425. doi: 10.1177/1473325010362330
- Furnham, A., & Bochner, S. (1986). *Culture shock: psychological reactions to unfamiliar environments*. New York, NY: Methuen & Co.
- Grinberg, L., & Grinberg, R. (1989). *Psychoanalytic perspectives on migration and exile*. Yale University Press, New Haven and London.
- Hall, S. (2017). *Familiar stranger: a life between two islands*. Duke University Press Books.
- Hine, Ch. (2000). *Virtual ethnography*. London: SAGE.
- Horst, C. (2018). Making a difference in Mogadishu? experiences of multi-sited embeddedness among diaspora youth. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 44(8). 1341-1356. doi: 10.1080/1369183X.2017.1354161
- ICRC., (2009). Our world: views from the field, Afghanistan opinion survey and in-depth research. Available from: from: <https://www.icrc.org/eng/assets/files/2011/afghanistan-opinion-survey-2009.pdf>
- Jou, Y.H., & Fukada, H. (1996). The causes and influence of transitional stress among Chinese students in Japan. *The Journal of Social Psychology*. 136(4). 501-509. doi: 10.1080/00224545.1996.9714032
- Kivisto, P. (2005). Social spaces, transnational immigrant communities and politics of incorporation, In Kivisto, P., (ed.) *Incorporation diversity: rethinking assimilation in a multicultural age*. Boulder, CO: Paradigm.
- Kozinets, R.V. (2015). *Netnography: redefined*. Sage Publications. Thousand Oaks, CA.
- Lacroix, T. (2013). Collective remittances and integrations: North African and North Indian comparative perspectives. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 39(6).doi: 10.1080/1369183X.2013.765667
- Lee, J.S., Koeske, G.F., & Sales, E. (2004). Social support buffering of acculturative stress: a study of mental health symptoms among Korean international students. *International Journal of Intercultural Relations*. 28(5). 399-414. doi: 10.1016/j.ijintrel.2004.08.005
- Marta, Y.Y. (2001). Moderators of stress in Salvadoran refugees: the role of social and personal resources. *International Migration Review*. 35(3). 840-869. doi: 10.1111/j.1747-7379.2001.tb00043.x
- Modood, T. (2005). Remaking multiculturalism after 7/7. Available at <http://www.opendemocracy.net>

- Nagel, C. (2009). Rethinking geographies of assimilation. *The Professional Geographer*. 61(3). 400-407. doi: 10.1080/00330120902941753
- Nibbs, F., & Brettell, C. (2016). *Identity and the second generation how children of immigrants find their space*. Nashville: Vanderbilt University Press.
- Portes, A., Fernandez-Kelly, P., & Haller, W. (2009). The adaptation of the immigrant second generation in America: a theoretical overview and recent evidence. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 75(3). doi: 10.1080/13691830903006127
- Safdar, S., Lay, C., & Struthers, W., (2003). The process of acculturation and basic goals: testing a multidimensional individual difference acculturation model with Iranian immigrants in Canada. *Applied psychology: an international review*. 52(4).doi: 10.1111/1464-0597.00151
- Schreier, M. (2012). Qualitative content analysis, in F Uwe (ed), *The sage handbook of analyzing qualitative data*. SAGE, London.
- Sharkin, B.S. (2006). *College students in distress: a resource guide for faculty, staff, and campus Community*. New York: Haworth Press.
- Ye, J. (2005). Acculturative stress and use of the Internet among East Asian international students in the United States. *Cyber Psychology & Behavior*, 8(2). 154-161. doi: 10.1089/cpb.2005.8.154.

